

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

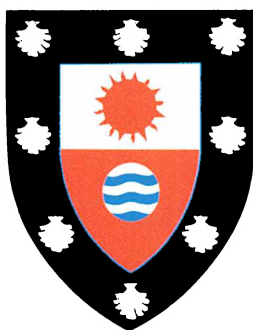
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vejby-Tibirke årbog 2012

Vejby-Tibirke Selskabet

Årbog 2012

©Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele heraf er kun tilladt med Vejby-Tibirke Selskabets skriftlige tilladelse. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

Redaktion:

Christian Friis, Lars C. Windfeld-Høeberg,
Kirsten Jørgensen og Lone Nørmark.

Omslagsillustration: Villa Vendle i januar 2012. ©WICTOR

Grafisk tilrettelægning af det udleverede materiale:
WICTOR grafisk produktion
www.wictor.dk · Tlf. 4826 1848

Oplag: 1100 eksemplarer

ISBN 9788788319385
ISSN 1903-4881

Indhold

Forord

Af Christian Friis 7

Villa Vendle

Af Merete Cordes 9

Portræt af Sven Wichmann

Af Lone Nørmark 23

Vej, bro og vad

Af Lars Windfeld-Høeberg . 45

Cykel-Peter i Vejby

Af Ole G. Andersen med forord af Kirsten Jørgensen 71

Vejby-Tibirke Selskabet

Bestyrelse og adresser 79

Af Christian Friis

Så ligger den der, Årbog 2012 - og venter på at blive læst! Der er ganske vist kun fire artikler, men læseren vil hurtigt opdage, at artiklerne er omfattende, og at redaktionen for en gangs skyld har tænkt: »Der skal være godt med fotos og anden form for illustration i denne årbog«.

Sidste år indførte vi, at der i årbøgerne skulle være en beskrivelse af en person, der på en eller anden måde har skilt sig ud fra andre. Sidste år var det maleren Judith Fischer-Hansen. I år er det scenografen Sven Wichmann. Redaktionen er sikker på, at mange mennesker vil bifalde dette valg. Den eneste, der indtil nu har protesteret mod dette... er Sven. Han kan ikke lide at blive trukket frem og blive rost, og han synes, at han er fejret nok. Sidste år fik han Gribskov kommunes Kulturpris, og i år blev han udnævnt til årets Tisvildebogser. Hans spændende liv og hans betydning for kulturen i Tisvilde skulle nedfældes og udgives, så også de kommende generationer kunne forstå deres rødder.

Der er endnu en person, der bliver fremhævet i årbogen. Det er Cykel-Peter fra Vejby. Vi er mange fastboende - og sikkert også mange sommerhusbeboere -, der har haft gode oplevelser hos cykelsmeden, der ikke alene reparerede vores cykler uhyre grundigt og godt, men også var et menneske, som man altid havde lyst til at snakke med... og som altid gav sig tid til det. Peter ville nok blive meget forbavset, hvis han fik underretning om, at han nu var blevet beskrevet i en af Selskabets årbøger. Han havde jo - ville han sikkert sige - bare passet sit arbejde... og hele tiden været sig selv.

Redaktionsmedlem, Lars Windfeld-Høeberg, har igen arbejdet grundigt med et bestemt tema. Denne gang er det om veje, broer og vad, der igennem tiderne har gjort det muligt for befolkningen at komme nogenlunde helskindet og tørskoet gennem de forskellige områder. Selskabet får ofte ros for vores tema-artikler, der giver et godt overblik og ofte kan bruges som nyttige og gode opslagssteder. Vi fortsætter også i de kommende årbøger med disse overblikartikler.

For undertegnede har det været særlig spændende, at artiklen om det store, smukke sommerhus, Villa Vendle, kunne komme med. Jeg har altid syntes, at det er et af de smukkeste sommerhuse i Tisvilde. I næsten hele mit liv har jeg boet tæt op af Villa Vendle, og alligevel bliver jeg ved med at nyde synet af villaen, når jeg skal ind i Tisvilde Hegn. Advokat Merete Cordes er den nuværende ejer af huset, som hun holder på forbilledlig vis. Det er Merete Cordes, der har skrevet artiklen og skaffet de gamle fotos. Jeg har bidraget med de nyere af den nu 100-årige skønhed.

*Chr. Friis,
formand for Vejby-Tibirke Selskabet*

Villa Vendle ved Skovporten

Af Merete Cordes

Mange fastboende og sommerhusejere i Tisvilde kender det store, hvide hus med det røde tag ved indgangen til skoven for enden af Skovporten.

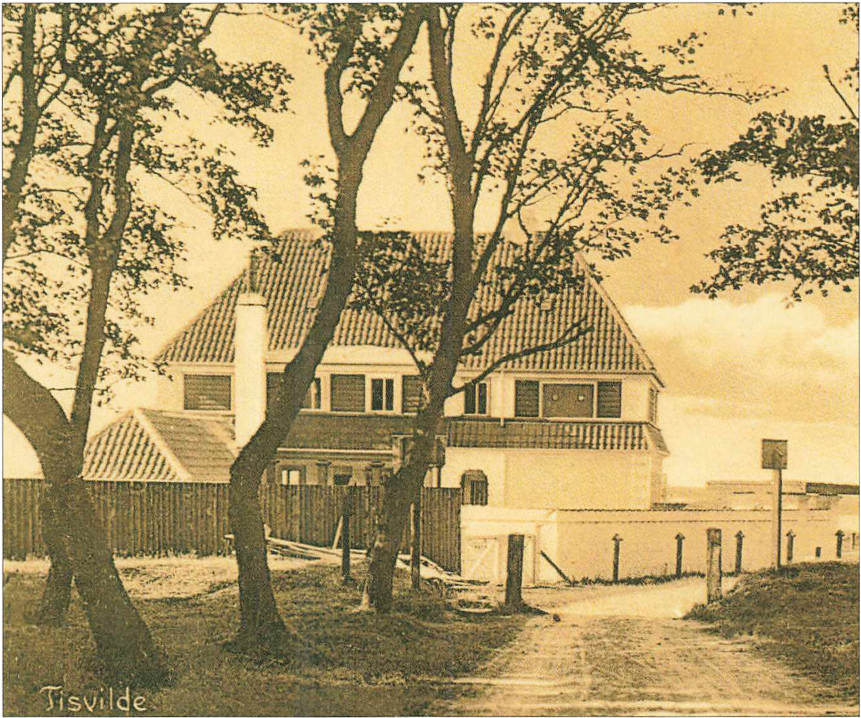
Januar 2012 - Villa Vendle set fra Skovporten. Foto: WICTOR

Villa Vendle (vinter 2011) set fra Skovporten. Foto: Chr. Friis

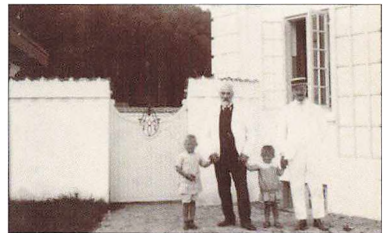
Huset blev opført i 1912 som sommerbolig for pensioneret øjenlæge, dr.med. professor H. C. Lorentz Lorentzen og dennes hustru, Cathrine Lorentzen, født Ahlmann. Husets nu 100-årige historie har givet mig som nuværende ejer (siden 1966) anledning til at granske i oprindelsen, de første ejere og disses arvinger, hvordan livet levedes i huset, dengang og nu. Kun 2 familier har været ejere af Villa Vendle i disse 100 år, familien Lorentzen og deres efterkommere, samt familien Cordes, som forhåbentlig også kan føre ejendommen videre i flere generationer.

Gammelt postkort med Villa Vendle set fra Skovporten

Bygherren og Villa Vendle

Bygherren, Lorentz Lorentzen, var en kendt og meget estimeret øjenlæge med praksis i Aalborg. Efter sin pensionering flyttede han til København og tog bolig i Malmøgade 5 på Østerbro. I 1912 købte han for 6.000 kr. to ubebyggede grunde på i alt 9.000 alen og påbegyndte straks opførelsen af sin

Bygherren Lorentz Lorentzen med børnebørn i gårdhaven

Sandstensrelief over indgangsdøren med bygherrens monogram. Foto: WICTOR

Den monumentale indgangsportal mod nord. Foto: WICTOR

sommerbolig, som skulle være standsmæssig, thi hans hustru, Cathrine Ahlmann, nu gift Lorentzen, var godsejerdatter fra godset Langholt i Vendsyssel. Han engagerede den dengang allerede meget kendte og dygtige arkitekt, Bent Helweg Møller, som tegnede huset, der er fuldstændig bevaret efter de originale tegninger fra 1912.

Husets standsmæssige karakter ses af de to søjler ved indgangspartiet og det udskårne sandstensmonument over hovedindgangsdøren samt af den omstændighed, at ingen af husets 4 udgange fører direkte til jord, - næh! Kun husmænd trådte direkte fra stuen ud på grunden, - mindst 3 trin skulle man ned!

Bygherrens barnebarn, direktør Hans Steffensen, der var direktør for Helsingør Skibsværft, fortalte mig i forbindelse med overdragelsen, at bygherren, hans bedstefar (morfar), havde den filosofi, at de første 30 år af hans liv skulle anvendes til uddannelse og dygtiggørelse, de næste 30 år til arbejde, mens de sidste 30 år blot skulle nydes! Ak, han blev desværre kun 73 år og døde i 1915, kun 3 år efter at Villa Vendle var helt færdigopført og møbleret. Hans hustru døde kun to år efter, men deres to døtre, Johanne Cathrine Ahlmann Steffensen og kammerherreinde Otilie Frederikke Ahlmann Haarlov, som udover at være søstre også var nære veninder, arvede huset i fællesskab, fyldte det med børn og børnebørn og skabte for familien en minderig sommerekksistens, som det fremgår af denne beretning, jeg har modtaget fra 4. generation, dr.phil. Britt Tryde Haarlov, oldebarn af bygherren:

Bygherrens oldebarn beretter

Ja, Villa Vendle har spillet en stor rolle i min barndom og opvækst - jeg nåede at holde min studenterfest i Vendle med lanciers på terrassen i 1960!

Der er meget at fortælle om Vendle og livet de lange sommerferier, og jeg bidrager gerne.

Børnebørnene stillet op til fotografiering i Villa Vendles have

Glad mini-Lorentzen i fineste puds foran havedøren

Her i første omgang kan jeg give et par erindringsstrejfe, som evt. siden kan suppleres og uddybes:

Vendle ejedes dengang af to søstre, Otilie og Johanne (f. Ahlmann-Lorentzen), som havde arvet sommerhuset af deres far Lorentz Lorentzen. Søstrenes bror Niels arvede slægtsgården Langholt, nær Ålborg, i Vendsyssel (Vendle).

Begge søstre var tidligt blevet enker og havde henholdsvis tre og fire børn. De to søstre, som også var nære veninder og ofte besøgte hinanden i deres smukke hjem nord for København, delte sommeren imellem sig, således at de begge

Villa Vendle (maj 2011) set fra nord/vest. Foto: Chr. Friis

kunne være der med deres børn, svigerbørn og børnebørn (evt. på skift) hver sommer.

Min farmor var Otilie, som havde tre sønner. Af disse var min far den ældste. Jeg er den ældste af næste generation og har tre yngre brødre. Lorentz Lorentzen (øjenlæge, dr.med., prof.h.c.) er således min oldefar.

Min farfar, Viggo Rothe Haarløv (g.m.Otilie) døde som stiftamtmand i Haderslev i 1931, min far (Thorvald Lorentz) Tyge Haarløv (dr.jur.) døde som stiftamtmand i Odense i 1979. Fra en stilling som departementchef ønskede min far at tage tråden op fra sin far i Sønderjylland og specielt i det sydvestligste hjørne, hvor der i 1960 (ligesom nu) er rigeligt at tage fat på, hvad angår erhvervsudvikling mv. Det var grunden til, at vi i 1960 flyttede til Tønder, hvor mine forældre og søskende (og jeg selv, når jeg var hjemme) havde dejlige år, kommunalreformens sorte skyer (1970) truede i horisonten. Fra Tønder var der blevet for langt til weekend-ture til Tisvilde, ejerne i mine forældres generation var blevet for mange, og vi måtte da være lykkelige for, at Vendle fandt et så godt ejerskab som hos dig og din familie.

Men tilbage til mine egne erindringer:

Mine sommerferier i Tisvilde

Som nævnt havde jeg den store fornøjelse som netop fyldt 18 år og nybagt student, midt i rodet og flyttekasserne til Tønder at kunne forlægge festen til Vendle. Den romantiske terrasse en sommeraften med lancier'ens festlige toner ud over grunden står mig herligt klart - en fantastisk afslutning på barndommens ubekymrede somre i Tisvilde.

Disse somre indledtes med pakning af habengut og afsendelse fra Bernstorfsvejens S-station af kufferter og cykler. Derpå en lang rejse med tre tog - skift i Holte og Hillerød - hvoraf de to sidste tog var de mest interessante - mon vi skulle køre gennem Gribskov med damptog og åbne for- og bagperron'er? Efterhånden kom »grisen« jo til, og dens langtrukne tudelyde op gennem skoven var også herlige forvarsler om den kommende sommer.

På Tisvilde station var det spændende, om vore cykler var ankomne. De skulle jo trække vores bagage fra stationen til Vendle.

Vel ankomne til Vendle var det tid at tage det hele i øjesyn – at generobre hus og grund igen en gang. Både huset og grunden var meget større end vores hus og have i Hellerup – og meget anderledes – grunden var netop en grund og ikke en have – den var på præcis en tonde land, og dette mål har altid siden hen stået mig aldeles klart til stor gavn i min senere landlige tilværelse!

Græsset var blevet langt – min far slog det med le og lavede de dejligste høstakke, som vi fik lov at springe rundt i. Trærivens tænder skulle også ofte repareres – det ordnede min far, som var glimrende til at snitte. Også jeg elskede at snitte – nede i Tisvildeleje i maleren Walthers udstilling fik vi megen inspiration til snitterier af slanger og spændende væsener, hvis råmateriale blev hentet i Troldeskoven. Min far snittede også knager og stokke. Som gammel spejder var han god til at færdes i naturen – det gav

Villa Vendle (vinter 2011) set fra Skolestien/Skovporten. Foto: Chr. Friis

sig bl.a. udtryk i udendørs komfurer med fint udregnede trækkanaler ude på grunden. Heldigvis gik der aldrig ild i høstakkene!

Grunden var et eldorado for børn - der var huller nede i det nordvestligste hjørne, hvor man kunne gemme sig for de voksne, og hvor mine frække, jyske fætre fik mig til at prøve den første cigaret - men først og fremmest var der træerne! Det var skønt at klatre op i de højeste toppe og kunne se ud til vandet eller blot sidde og svaje for vinden.

Sommerdagene gik efter en nogenlunde fast skabelon - optænding (ved min farmor?) i brændekomfuret, havregrød, der smagte dejligt af røg og brænde, tur i skoven efter grankviste til klipning med den fra Vendsyssel medbragte kvas-klipper, som nu står her hos mig i Tønder og bliver brugt! Kvaset blev anbragt i brændeskuret - det fine bygningsværk, som stadig står fuldt intakt! Undertiden (sjældent)skulle der vaskes i vaskehuset, som så emmede af røg og damp.

Grannåleduftende ture på cykler gennem skoven til vores badehus, hvor man kunne være heldig at møde andre af de faste københavnere fra nabo-badehusene. Vores badehus rummede de kloge, præcise ord af Piet Hein, som foregreb enhver form for protest overfor den forestående vandgang:

*Ven i den danske sommer, hvad
er herligt som et iskoldt bad,
når det sublime punkt er nået,
da den tortur er overstået?*

Således rekreeret gik det tilbage med fornyede kræfter, opad på cyklerne til Vendle.

Der var også bademæssige afvigelser: Min mor, der havde været vant til før morgenmaden at kunne gå direkte i vandet fra sine forældres sommervilla, fik mig overtalt til, at vi to skulle køre til Helenes kilde og bade før morgenmaden - det passede mig fint og var en lille fjer i hatten i forhold til de søvndrukne mandfolk. Med høj sol var det også skønt at cykle med madkurve til hele dagen til Brantebjerg og finde den bedste gryde til dagens udfoldelser i sand og vand.

Med vores farmor gik vi i skoven – ikke bare efter kvas, men også gerne efter kantareller – alle i Tisvilde havde vist på det tidspunkt »hemmelige« steder på diverse brandbælter, hvor lige netop »deres« kantareller groede – det er også en dejlig spise og smager for altid for mig af Tisvilde Hegn. Min farmor kunne også finde på at tage os med i skoven med kurv over armen, fyldt med gode æg fra nabogården (Carl Petersens), kopper, teskeer, sukker og evt. piskeris og kakao. Så blev der udsøgt det mest solbeskinnede, mostæppebelagte sted, hvor vi kunne tilberede og indtage vores æggesnapseorgie. Det var kolossalt hyggeligt. Undervejs blev der snakket om skovens beboere.

Sådan var Villa Vendle indrettet

Selve huset fra 1912 var et kapitel for sig – alle de enormt mange sengepladser – jeg mener, vi havde en ca.16–17 faste sengepladser, når man medregner loftsrummet, som var det allermest spændende, fordi man kunne se helt til vandet. For øvrigt fik vi fortalt, at da vores oldefar byggede huset i 1912, var der frit udsyn til vandet.

Huset var stort og velproportioneret med nedenunder en smuk dagligstue med birketræsmøbler med sort betræk og et taffelformet klaver, hvorpå min mor til min farmors fødselsdag (d.31.7.) spillede »Jyden hun er stærk og sej..!«, en havestue med runde døre og et herreværelse med tøjtapeter – meget gammeldags, hyggeligt, lidt mørkt og aldeles uforanderligt!

Bygherren Lorentz Lorentzen med hustru og datter

Køkkenet med den store blåregn udenfor vinduet havde brændekomfur og diverse blåmaljerede gryder, potter og pander. Her var altid lunt og en god duft af grangrene og havregrød – blåmalede køkkenmøbler. Ved siden af køkkenet et »pigeværelse«, som aldrig blev brugt, og en kældernedgang til en lidt uhyggelig, fugtig kælder.

Ovenpå var det store værelse med loggia'en – det var et helt sommerhus

i sig selv, og min mor fik også efter mange års tilløb lov til at forsyne det med Liberty-gardiner, brændeovn og møbler efter hendes smag, så mine forældre havde et slags 'hus i huset'!

Ellers var der ud mod gården min farmors værelse, mit værelse, tre værelser med diverse senge og opgang til loftsetagen, desuden et 'badeværelse' med træk og slip og med én vandhane med koldt vand - vask kunne iøvrigt foregå vha kander og vaskefade på værelserne!

Vi spiste i køkkenet (morgenmad) eller havestuen, som også var den flotte indgangsstue med trappen fra nord og de runde døre - hvoraf den ene førte ud til køkkenregionerne og den anden til en garderobe. Hvert år gjorde jeg den prøve, om jeg stadig kunne få mit store hoved ud gennem tremmerne i trappen op til havestuen - sidste gang jeg prøvede, havde jeg store problemer med at få det tilbage igen med ører og det hele - så var jeg blevet stor!

Villa Vendles arkitektur har i min tilværelse altid fungeret som et godt pejlemærke for STILEN omkring 1912 - takket være det hus har jeg med stort held kunnet brilliere rundt omkring med at sige - »ja det hus der må være opført ca. år 1911-13!!« Det har så godt som aldrig slået fejl :-)

Huset er derfor på alle måder værd at fejre - og det glæder mig meget, at det vil ske!

Familien Cordes overtager huset i 1966

I 1966 var meget ændret, - de to gamle søstre var døde, deres børn og børnebørn var blevet voksne og havde taget bolig overalt i landet. Ingen havde længere lyst til at stå for det store hus med de mange, tiltrængte vedligeholdelsesarbejder, den store grund, de besværlige opvarmningsmu-

Smedejernsudsmykning på havelagen ind til gardhaven. Foto Chr. Friis

ligheder etc.etc. og det var så chancen for os, min mand Hans Christian Cordes og mig til at gøre huset til en prægtig sommerresidens for os selv, vore venner og vore to døtre. I 60'erne og 70'erne blev der holdt mange fester og sammenkomster i Villa Vendle og de mange sengepladser i huset var fuldt besat i week-end'erne. Siden 1989, hvor jeg alene overtog huset, har det været min faste basis i lange sommermåneder fra maj til september.

Da vi overtog ejendommen den 15. september 1966, var huset ret forfaldent, mørkt og trist og præget af, at ingen med kærlighed havde taget sig af det i adskillige år. Og heller ingen havde tilsyneladende lyst til på det tidspunkt at erhverve sådan en gammel arbejds- og udgiftskrævende 'kasse'. Grunden var helt tilgroet, gårdhaven et sørgeligt syn af ukrudt, tapeterne hang i laser, alt var mørkt og trist. Det havde været til salg i over to år, da vi ved en tilfældighed faldt over en annonce i Berlingske Aftenavis: »Stort hus til salg, billig pris ved hurtig overtagelse«. Min mand hastede af sted og kom fuld af begejstring tilbage: »Det køber vi«. Ved synet af alle de arbejdsopgaver, der forestod, var min begejstring ikke stor, men jeg indledte dog straks forhandlinger med Hans Steffensen, og hans mange fortællinger om huset og hans kærlighed til det, overbeviste mig om, at her kunne der skabes en sommertilværelse uden sidestykke.

Han fortalte, at der i løbet af de to år, huset havde været til salg, havde været én køber, en muremester fra området, som havde planer om at isætte to store vinduer i vestfacaden med blyindfattede ruder! Så skulle Villa Vendle i hvert fald ikke sælges til ham. Jeg bedyrede i mine købsforhandlinger, at jeg ville bevare Villa Vendle i sin oprindelige stand og tage hensyn til stedets og husets kultur og enestående arkitektur, - og det løfte har jeg holdt!

I 1966 var der stadig spor af husets oprindelige status med 'her- skab og tjenestefolk', der var brændekomfur i køkkenet og bræn- deovne i stort set alle værelser, på loftet var et pigekammer med jernsenge med hestehårsmadrasser og to kommoder, mens husbestyrerinden havde sit kammer nede ved køkkenet. Der var ingen dør mellem køkken og dagligstue, for i dagligstuen havde

personalet ingen adgang. Der forefandtes alle mulige gamle køkkenredskaber, som viste, at der førtes stor husholdning, bl.a. et apparat til at lave hjemmelavet is. I den lille gård er der to udgangsdøre, - én for 'her-skabet' og én for bude og køkkenpersonale, og for at sikre sig, at ingen tog fejl, er døren til personalet forsynet med en udskåret kaffekande og ordet 'køkken', - så var der ikke noget at tage fejl af!

Traudskæringen på køkkendøren. Foto: Chr. Friis

Renoveringen af Villa Vendle

Med iver tog vi nu fat på husets renovering, der blev indlagt centralvarme og et rigtigt badeværelse, gulve blev afhøvlet, vægge hvidmalede, brændekomfuret røg sig en tur, men ellers bibeholdtes det gamle køkken, dog med installation af en opvaskemaskine, komfur og et køleskab, inventaret blev malet i glade farver, - der blev et rødt værelse, et grønt værelse, et blå, et gult og et lilla, og i det store soveværelse blev de gamle senge og møbler bibeholdt, - og som årene gik fik jeg tillige sat skik på grunden, fældet de store træer, der tog alt lyset, anlagt en smuk blomsterhave i gården og i det hele sat mit eget præg på huset.

Som et kuriosum kan jeg nævne, at tingbogen for så vidt angår disse to matrikelnumre var fuldstændig blank i 1966, - der havde aldrig været tinglyst gæld i ejendommen! Alt betaltes kontant. Jeg har fra direktør Hans Steffensen modtaget samtlige bilag fra husets opførelse i 1912/13. Murerentreprisen lød på godt 14.000.- kr., arkitektens honorar androg kr. 900.-, og med den omhu, som nok var karakteristisk for den tid, er der på kuerten med alle bilagene lavet en specificeret opgørelse over alle udgifter, som til sidst sammendrages i følgende opgørelse:

Jorden	kr. 6.000,00
Huset	kr. 18.495,52
Møbler	kr. 5.236,82 (herunder et brugt klaver til 260 kr.!)
I alt	kr. 29.732,34

Ak, ja! Da Villa Vendle i 1999 fik nyt tag kostede det 1 million kroner.

Første overnatning - og tiden derefter

Den 15. september 1966, da vi overtog villa Vendle, overnattede vi for første gang i huset. Vi tændte op i alle brændeovnene og forsøgte at fornemme husets atmosfære. Vore døtre var på det tidspunkt 11 og 9 år og oplevede således i dette hus deres mere bevidste barndom. I efteråret 1967 boede jeg i to måneder alene med børnene i Vendle, mens vort hus på Østerbro blev renoveret. Vi oplevede den store oktoberstorm i 1967, hvor vi om natten kunne høre træerne falde som tændstikker i skoven. Synet af de store arealer inde i skoven med faldne træer vil altid stå i min erindring.

I slut 60'erne og 70'erne oplevede huset en periode med mange venner, ungdom, musik og fester, alle gæstesenge var optaget. Siden kom en mere rolig periode med børnebørn, større haveinteresse, mere tid til omsorg for hus og den nu næsten parkagtige grund.

Men gennem alle årene har det været vigtigt for mig at bevare dette enestående monument over en svunden tid, holde det ved lige med maling og reparationer og stædigt fastholde alle renoveringer udført efter de oprindelige tegninger, således at mine efterkommere også om hundrede år vil kunne glæde sig over husets skønhed.

»Der er ikke noget, der ikke kan lade sig gøre«

– portræt af den 80-årige tusindkunstner,
scenografen Sven Wichmann.

Af Lone Nørmark

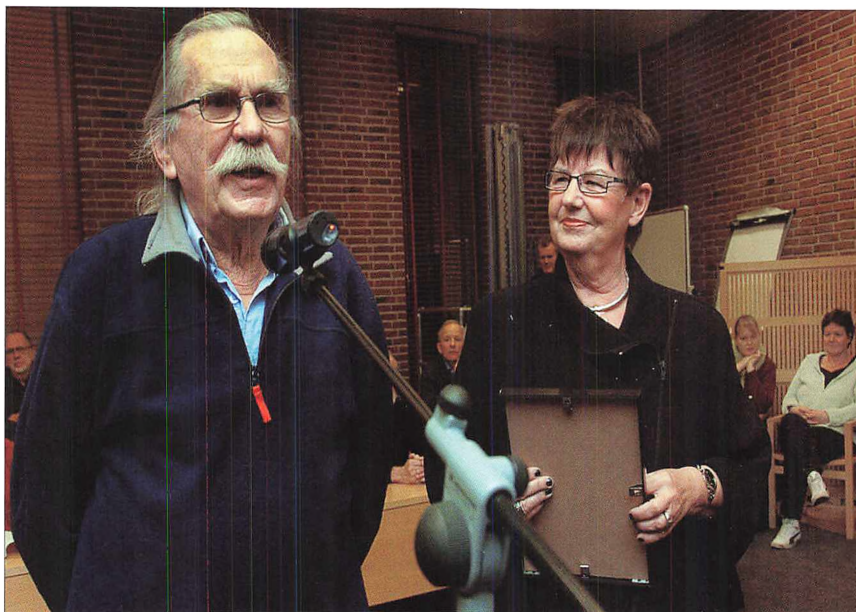
Har man været i Tisvilde Bio, har man også oplevet Sven Wichmann. Siden biografens genåbning i 1992 har Sven med sin karakteristiske, lange hestehale og sit lune smil – så vidt muligt ved hver en aftenforestilling – stået på scenen ved siden af flyglet med de to tændte stearinlys og budt velkommen til biografpublikummet. Først når Sven har pustet de to lys ud, sænker mørket sig, og filmen kan begynde.

Hestehalen

Sven arbejder – og har altid arbejdet – meget. Men i en periode var det lidt mere end ellers. Han var scenograf på Gabriel Axels film, 'Prinsen af Jylland'. I 3 måneder kørte han 300 km hver dag fra Tisvildeleje til Jægerspris for at bygge en vikingekongsgård, så videre til Ryegaard Gods på Midtsjælland, hvor der skulle opføres et engelsk slot i godsets smukke dyrehave, så til studiet i Albertslund, derefter til studiet på Nørrebro i Kbh. og endelig retur til Tisvildeleje. Ind imellem skulle der også lige laves tegninger, planlægges o.s.v. Og imens groede håret ned i øjnene på Sven, så han samlede det i nakken med en elastik – og sådan har det været lige siden. Det var i 1994.

Født fynbo

Selv om Sven har boet i Tisvildeleje i små 30 år – og tidligere 12 år i Norge og nogenlunde samme antal år i USA, så fornægter hans let syngende fynske sprogtone sig ikke. Ej heller hans

Sven Wichmann får overrakt Gribskov Kommunes Kulturpris 2010 af Ulla Dræbye
Foto: Jan F. Stephan

beskedenhed. »Er folk ikke snart trætte af at høre om mig«, siger han med henvisning til omtalen, da han i 2010 modtog Gribskov Kommunes Kulturpris og i 2011 blev hædret som årets Tisvildeborger.

Sven blev født i Nyborg den 28. november 1931. Hans far var fra Bellinge på Midtfyn, hans mor fra Vestjylland i nærheden af Tarm.

Faren var træsko- og skomager. I sin fritid var han korleder og en meget dygtig tegner. Han havde først et lille værksted i en kælder under Hotel Postgården i Nyborg – senere flyttede familien til en større lejlighed og faren fik foruden et værksted også en skobutik. Moren passede hjemmet og hjalp til i butikken.

Da Sven var 5 år fik han en lillebror, Erik.

»Jeg var vild med musik«, fortæller Sven. Han begyndte med violin, men til sin konfirmation ønskede han sig penge for at kunne købe en klarinet og senere en saxofon. Han ville spille jazz. Han holdt også meget af at tegne og male, ligesom sin far.

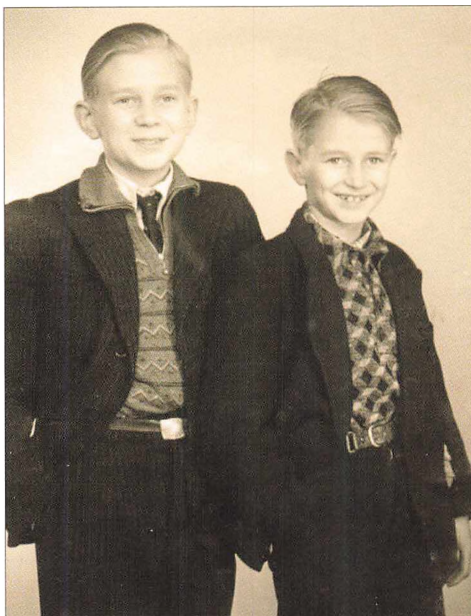
Faren var med sit sangkor involveret i friluftsspillet i Nyborg i 1941 og her blev Sven stik-i-rend-dreng for ham, der malede dekorationerne. Så allerede som 10-årig snusede han til det, der skulle blive hans livsbane.

Film var også tidligt en af hans store interesser. Han drømte om at blive filmfotograf.

Faren hjalp ham til en læreplads som fotograf – »en fantastisk læreplads – hos fotograf Nørmark i Odense«. Det var i sommeren 1947 – en sommer med bragende solskin, hvor Sven opholdt sig i mørkekammeret i samtlige 3 sommermåneder. Så var det ligesom lidt af entusiasmen gik fløjten. Han skiftede lærepladsen ud med en i Nyborgs lokale stormagasin, Varehuset Wilde, hvor han kunne blive uddannet i manufaktur og dekoration. Det var i begyndelsen af september. Midt i forberedelserne til juledekorationerne blev dekorationsassistenten langvarigt sygemeldt, hvorefter Sven havnede som afløser i dekorationsafdelingen.

I uniform

Da han var færdiguddannet ville han hurtigst muligt have militærtjenesten overstået. Han kom til Padborg, en lejr for soldater, der skulle sendes til den tyske brigade i Itzehoe. Indtil da spillede

Sven og Erik, hhv. 14 og 9 år gamle

Ole Madsens orkester, her udvidet med to mand. Sven sidder yderst til højre bag initialerne 'S W'. Orkesteret startede på eget initiativ 'Rytmeklubben' i Nyborg i 1946. Orkesteret spillede dansemusik og arrangerede også anden underholdning. Bl.a. optrådte Leo Mathiesens Orkester i klubben.

Sven jazz sammen med 5 andre unge. Det havde de stor succes med og turnerede fra Sønderjylland til København. I militæret søgte han om at komme ind i et af regimentsorkestrene. Det ønske gik i opfyldelse, da han blev sendt videre til Sønderborg, hvor 2. regiments musikkorps holdt til. Det blev nu hverken klarinet eller saxofon. »Jeg skulle slå tromme – og det var helt fint«, siger Sven. Nogle af regimentsmusikerne havde dannet et danseorkester, så dem spillede Sven med nogle gange om aftenen – og fik derved suppleret sine sparsomme lomme penge. »Det var helt fantastisk«.

Første job i Norge

»Efter militærtjenesten tænkte jeg, jeg må til København og lære noget mere«, fortæller Sven Han søgte i alle de store varehuse, Illum, Magasin, Fønnesbech m.fl. Men for-gæves. Via sit kor havde faren kontakt til Foreningen Norden og Nyborgs venskabsby Sandnes, en lille driftig by syd for Stavanger. Her annoncere-de et manufakturfirma med tilhørende damekonfektions-fabrik efter en reklamechef. »Så gik jeg til min tidligere chef og sagde, ja, denne her tør jeg jo ikke søge, men det ser jo fantastisk ud«. Men che-fen sagde: »Jo den søger du, hvis det er at du kører fast, så ringer du bare til mig, så skal jeg nok hjælpe dig«. Og det gjorde han så, Sven, søgte en chefstilling som 22-årig.

Da han så ikke havde hørt noget i 3 uger gjorde han noget, man ikke gjorde den-gang. Han ringede for at høre, hvad det blev til – og fik svar-et, at valget stod mellem to, og at Sven var den ene af dem. »Du må give mig 3 dage til«, sagde direktøren. Dagen efter modtog Sven et telegram om, at jobbet var hans - hvornår kunne han begynde?

Sven som tamburmajor ved fejring af Norges nationaldag den 17. maj 1955 i Sandnes.

DANSK SANDNESGAUK STILLER UT

Foruten å være vindusdekoratør hos Idland, den drivende kraft bak Amatørteaterklubben, jazzmusiker og forskjellig annet, er Wichmann også litt av en maler. Han har stilt ut en del av sine bilder hos Sven O. Aase, og skuelystne kan her betrakte dem i ro og mak.

Bildene er svært forskjellige hva angår motivvalg og utførelse, men Wichmann har allerede til en viss grad funnet fram til sin egenart.

I mai skal han reise via sitt flade hjemland til Amerika for å utdanne seg videre i reklamefaget, og nå selges altså maleriene for å hjelpe opp finansene.

Den følgende weekend tog Sven toget til Ålborg og fløj på sin første flyvetur til Kristiansand og rejste videre med tog til Sandnes, hvor han havde været på besøg en sommer og derfor kendte nogle, han kunne bo hos i den første tid.

Mandag morgen mødte Sven spændt op i firmaet. Men i samme øjeblik han så sin kommende chef, Jakob Idland, mistede han næsten modet. »Han så så sur ud«. På hans kontor sank Sven ned i en lænestol, mens chefen satte sig bag sit store skrivebord. Tavsheden sænkede sig... »Jeg kan lige så godt sige til dig med det samme, hvad jeg synes om danskere. Altså grækere og jøder, det er én ting, men danskere... det er bare det værste«. Ups, tænkte Sven, her bliver jeg ikke mere end 3 måneder. Men, »Han endte med at blive en af mine allerbedste venner«.

Men inden blev Sven lige sat på prøve. Han skulle tømme og derefter pynte et vindue med dameundertøj. Det gjorde han så på den første dag. Chefen så på det og sagde ok, uden af fortrække en mine.

Senere var det Jakob Idland, der skaffede ham arbejde i et stormagasin, »et spændende stormagasin midt nede i tykkeste Chicago« og hjalp ham med at få et 18 måneder langt 'exchange trainee' visum, for som han sagde »jeg forstår godt at det bliver for småt her, du skal videre.«

Han hjalp også Sven med at få sine ting transporteret til Nyborg og sagde ved den lejlighed: »Du tog rigtig fusen på mig«. »Hvad mener du?«, spurgte Sven, »Ja, at du klarede at pynte et vindue så hurtigt den første dag«.

Første gang i USA

I 1956 sejlede Sven med et af Norwegian-America Lines store skibe, 'Stavangerfjord' over Atlanten. Der var orkester med om bord, og Sven havde medbragt sine instrumenter, så den første eftermiddag gik han op til orkestret og spurgte, om han måtte sidde med.

»Ja, ja, du kan få lov at sidde med ét nummer i aften. Det gjorde jeg så, og så sad jeg med hele tiden, både til eftermiddagskoncert og om aftenen i de 8 dage turen varede.«

I Chicago traf Sven »en masse skønne mennesker«. Han tegnede og dekorerede og havde det som blommen i et æg. Tjente ikke de store penge, men nok til at klare sig. Et af de skønne mennesker var en genial tysk maler. Han kunne blande alle farver efter 'gehør'. Og så var han morsom. Og radioamatør. Han inviterede Sven med hjem til den ugentlige kortbølgeradioaften, hvor Sven fik mulighed for at tale med alle mulige mennesker. Bl.a. malerens nevø i Los Angeles, så her fik han kontakter til den by, han gerne ville til på et tidspunkt.

En dag kom der brev fra 'Kløverhuset' i Bergen, det næststørste stormagasin i Norge. Om Sven kunne tænke sig at blive dekorationschef dér for en afdeling med 20 ansatte? Sven takkede ja, men betingede sig, at de skaffede ham en lille lejlighed og at han ville et halvt år til Los Angeles for at lære mere om interiør og dekoration. Det accepterede de, så i 1957 drog Sven atter over Atlanten – denne gang med et splinternyt skib, 'Bergensfjord' og et fransk orkester om bord, som Sven naturligvis sad ind hos. »Ja, jeg oplevede noget hele tiden«, konstaterer han.

I Los Angeles spillede Sven i øvrigt også med jazzkoryfæer som Kai Ewans og Winstrup Olesen.

Unge Sven Wichmann

- klar til at indtage den store verden. 1956

Tro og gå-på-mod

På det her tidspunkt i samtale må jeg vide, hvor Sven har sin store selvtillid og sit lige så store gå-på-mod fra. Forældrene? »Ja«, siger Sven, »min far var min helt og min mor skylder jeg min kristne baggrund, som jeg sætter pris på hver dag. Jeg er så heldig. Og hvis der er nogen der tror, at det at være kristen gør livet kedeligt, så kan jeg fortælle dem noget ganske andet.«

Når Sven har dårlige perioder går han i enerum og taler med Gud og Jesus. Det betyder meget for ham. Sommetider går han også i kirke på nettet og lytter til 'Willow Creek Community Church' fra Chicago, en kirke med 23.000 medlemmer. »Her bliver jeg underholdt, styrket og løftet.«

Til Norge igen – og Sverige

Sven tiltrådte jobbet i Bergen uden at ane, hvordan man var chef for 20 ansatte, men han prøvede at finde ud af, hvad de hver især var gode til. Stormagasinet var sent på den med juleudstillingen – og det var Svens chance. Han genbrugte gamle idéer, tegnede og uddelte arbejdsopgaver. Resultatet brød disponenten sig ikke om: »Sådan pynter vi ikke vinduer her«. Det var for avanceret. Det slog Sven lidt ud af kurs. Men det viste sig, at han var havnet midt i en strid mellem disponenten, der havde haft en anden kandidat til stillingen og reklamechefen, der havde ansat Sven. Reklamechefen beklagede, men han havde altså fået ordre fra disponenten om at fyre Sven. Det fik to af de ansatte i afdelingen til at sige op i protest.

Sven drog så til Sandnes og talte med direktøren på sit tidligere arbejde. Han lo ad historien og sagde, at det skulle Sven ikke tage så tungt. Han kunne sagtens bruge ham i Sandnes, men han syntes, at Sven skulle videre.

Efter at have været hjemme og vende i Nyborg, fik han et job i Malmø. De var 10 dekoratører. En af dem var også en god trommeslager, og via ham kom Sven med i en af de bedste jazzkvintetter i Sverige.

Hen på foråret fik han brev fra et familiemedlem til maleren i Chicago. Han var chef i MGM-studierne i Los Angeles for de

malere, der lavede de kæmpestore filmbaggrunde. Han og hans kone ville på tur til Europa. Havde Sven mon tid og lyst til at vise dem lidt rundt et par dage, når de kom til Malmø?

Parret kom til Göteborg, købte en Volvo og mødte Sven i Malmø. Han kørte med dem til Nyborg, København og rundt i Skåne. Da de tog afsked, sagde manden, at hvis Sven havde lyst til at komme til Los Angeles og ind i filmbranchen, skulle han bare sige til. Sven søgte straks om visum til USA, men fik at vide, at der kunne gå op til 24 måneder.

Et år senere så han en annonce, hvor et fornemt modemagasin i Oslo søgte en chefdekoratør. Han søgte – og ventede – og til sidst ringede han, og fik endnu engang beskeden, at valget stod mellem ham og en anden.

Hans lillebror, Erik, som også havde uddannet sig som dekoratør, ringede glædestrålende til Sven og fortalte, at han havde fået en chefstilling ved det fornemme modemagasin i Oslo. Efter at Sven havde været i Chicago var han begyndt at stave sit efternavn med 'k', så Wichmann ikke blev til mr. Hvilkenmand. Firmaet har muligvis undret sig over navneligheden mellem de to, men sikkert ikke tænkt i brødre-baner.

Nogle måneder senere fik han endelig sit visum til USA. Nu manglede bare jobbet.

USA igen

Da Sven ankom til Los Angeles var der strejke i hele filmbranchen. Han fandt i stedet arbejde som chefdekoratør i det elegante stormagasin, Bullock's Westwood – lige ved Beverly Hills i Hollywood, og derfor frekventeret af mange af tidens store filmstjerner.

Og igen tilsmilede heldet ham. En af indkøbscheferne, Jane Reynolds, ville tage orlov i 6 uger for at følge sin mand, Jack, der havde fået arbejde i Florida, og som i øvrigt var kontraktinstruktør for MGM. Familien havde ansat en norsk au-pair-pige, men der var tilsyneladende problemer med hendes visum. Sven havde jo været i Norge, så kunne han ikke hjælpe. Sven kontaktede sin bror, og problemerne viste sig at bero på misforståelser.

Den smukke norske jente ankom planmæssigt, og Sven hentede hende i lufthavnen og kørte hende til Reynolds. 'I owe you one', sagde Jack Reynolds. Og han holdt ord.

En dag, hvor Sven nød livet ved swimmingpoolen sammen med nogle venner, blev der ringet fra rekvisitafdelingen på MGM-studierne. Om Sven kunne begynde hos dem næste morgen kl. 6? »Jeg kommer« sagde Sven. Der var lige den lille detalje, at han jo skulle møde i stormagasinet kl. 9. Men han ringede til sin chef 2 minutter over 9 og fortalte, hvad der var sket. »Congratulation« svarede chefen storsindet. »Så ingen broer blev brændt her«.

Herefter flyttede Sven møbler fra lager til studier og vice versa i to måneder fra 6 morgen til 6 aften.

En dag blev der spurgt, om nogen vidste, hvordan man pynkede butiksvinduer i 1783. »Det gør jeg«, svarede Sven, uden at have nogen som helst anelse om det.

Han blev så sendt ned til et kæmpestudie, hvor man var ved at bygge en naturtro størrelse af sejlskibet 'Bounty' til filmen 'Mytteriet på Bounty'. Det lå i en vandtank med (malet) blå himmelbaggrund. En lille rund og venligt smilende mand, Hugh Hunt, tog sig af Sven. Ringede til biblioteket og bestilte alt, hvad de havde om, hvordan en havnefront i Southhampton, England så ud i 1783. Og så sendte han Sven op til rekvisitafdelingen for at få fat i en assistent, der havde nøgler og som vidste, hvad der var på lagrene. Sammen kørte de ud til Lot 3 – en grund på størrelse med 25 fodboldbaner med bygninger af alle slags fra kinesiske byer til støvede westerngader. Her var også Southhampton-settet. »På et område så stort som Tisvildeleje Parkeringsplads var der vitterligt bygget en hel havnefront med gader, hoteller og butikker. Der lå massevis af sejlskibe i fuld størrelse med rigninger og det hele«. Unge Sven var imponeret. »Det er den del, du skal tage dig af«, meddelte assistenten. Det syntes Sven godt nok var stort.

Senere fandt han ud af, at den lille runde mand, Hugh Hunt, netop havde modtaget en Oscar for sine dekorationer til storfilmene Ben Hur (der i alt høstede 11 Oscars).

Sven og Kim Novak med en rekvisit (vase) fra 'Boy's Night Out'. 1962

Hele begyndelsen af filmen om Bounty skulle laves i den dekoration på Lot 3, som Sven fik tildelt. Han pløjede sig igennem stakkevis af bøger og følte sig rigtig godt hjulpet af »de dygtigste håndværkere man kunne forestille sig« på værkstederne: malere, snekere, smede o.s.v., som Sven lærte uhyre meget af. Mange af dem var i øvrigt europæere.

Der var flere 'gangs', rekvisithold. Jerry Wunderlich, chef for et af dem, skulle bruge en assistent. »Du skal tage ham dér«, sagde Hugh Hunt, og pegede på Sven. Efter et lille halvt år var de færdige med filmen og Wunderlich spurgte Sven, om han ville være med på den næste film. »Selvfølgelig«. Til overflod var det en film med et af Svens store idoler: Kim Novak.

Men efter lidt over et år var det slut med arbejde på MGM. Det kneb med økonomien. Sven var en af de sidst ansatte og dermed også en af de første, der røg ud.

Efter forskellige jobs og et forsøg på at læse til 'Real Estate Agent' (ejendomshandler) blev Sven kontaktet af ham, han havde vist rundt i Danmark og Sverige. Han kunne nu skaffe Sven ind på 20th Century Fox. Her var han de næste 7 år.

Instruktøren Bent Christensen kom til Hollywood i forbindelse med Oscarnomineringen af hans og Leif Panduros 'Harry og kammertjeneren', og Sven blev bedt om at tage sig lidt af ham. De blev gode venner. Sven havde været på ferier i Danmark flere gang og nu overvejede han så småt at tage hjem for good. Men der var lige nogle tv-serie-kontrakter, der skulle opfyldes. På det tidspunkt havde han fået licens som scenograf og skulle have sit første selvstændige og udfordrende job. Hans chef, Walter Scott, mente at have fundet det rette til ham. Der var en producent, Irwin Allen, der skulle lave en ny science fiction-serie: 'Lost in Space'. Her ville han kunne udfolde al sin fantasi, mente Walter Scott. Der blev sat et møde op. Sven var hamrende nervøs. Producenten gik rundt om Sven og målte ham fra top til tå og spurgte så: »Do you know the title of the show?« Det bekræftede Sven. »Okay, the job is yours«. Sven lavede 10 afsnit og fortsatte så med serien 'Voyage To The Bottom Of The Sea'.

Hjem til Danmark – og så til Norge igen, igen – og retur

I 1971 vendte Sven hjem til Danmark – og Bent Christensen sagde straks: »Haps, jeg kan lige bruge dig – både som scenograf og som instruktørassistent«. Sammen med Leif Panduro havde han lavet filmmanuskript til 'Hovedjægerne', inspireret af halshugning af Den lille Havfrue. Her var det en statue ved Nyboder af Chr. den IV, der mistede hovedet. Den blev ikke den store succes, men den satte Sven i gang i dansk film.

Han blev bl.a. instruktørassistent for en amerikansk instruktør, der lavede en film om Danmark, 'The Happiness Cage'.

Bent Christensen skulle lave en jubilæumsfilm for Hjerteforeningen, hvor man skulle bruge noget tegnefilm. Var det noget for Sven? »Giv mig lige en dag«, sagde Sven og kontaktede sin trommeslagerven i Malmø, som han vidste var interesseret i tegnefilm.

Det var vennen med på. Så det arbejdede de sammen om.

Men så, i begyndelsen af 70'erne, gik bunden ud af dansk film.

Svens bror, som i mellemtiden var blevet norsk gift og bosat i Norge, ringede til Sven og fortalte om et dekorationsfirma, der havde påtaget sig lidt for meget arbejde og som nu manglede én at overdrage noget af det til. Tre uger og godt betalt, sagde Erik. Det tilbud tog Sven imod – og arbejdede i døgn drift. Mens han var der, kom han i kontakt med en norsk scenograf – og kom med på en norsk/svensk børnefilm, 'Thure Sventon' med bl. a. Jarl Kulle.

Efter endt opgave i Norge drog Sven tilbage til Nyborg og gik sig en dag en tur langs stranden. Efter morens død havde faren giftet sig igen, og derved fik Sven en 5 år ældre bror, der i øvrigt overtog farens skobutik. Nu kom denne bror farende på cykel ud til Sven på stranden for at sige, at han straks skulle ringe til Norge.

Norsk Film havde et job til ham som filmarkitekt, som scenograf hedder på norsk. Hvornår kunne han komme? Det hastede. I overmorgen, svarede Sven, pakkede sig bil – og blev i Norge i 12 år. – Og blev gift med norske Eva.

Sven arbejdede både på Norsk Film og TV, og af og til havde han også arbejde i Danmark. Sidstnævnte prøvede han at arrangere sådan, at det lå i børnenes - Evas Henriette og deres fælles Nicolais - skoleferier, hvor de så lejede sommerhus i Asserbo.

Den fjerde sommer i 1983 var Eva med børnene ved stranden i Tisvildeleje – og blev begejstret. En dag, hvor de gik rundt i området, så de et Til salg-skilt Ved Skovporten – et stort, smukt, palæagtigt hus: Tisvildehus. Var det ikke lige deres drømmehus?

På filmstudierne i Lyngby var der en snedker, Torben, som Sven vidste boede i Tisvildeleje. Han talte med ham om 'drømmehuset' til 1,2 mill., der pudsigt nok var ejet af en nordmand.

»Hvad skal I med 600 m²?«, undrede Torben sig og mente, at huset skulle renoveres for lige så meget som købssummen. Næh, han kendte til et mere egnet hus, der ville komme til salg hen på efteråret. Familien kiggede på huset – og faldt også for det. Manden i huset var også nordmand, og til overflod viste det sig, at han og Evas far havde været ungdomsvenner. Alt faldt på plads, og familien Wichmann overtog huset på Vesterprisvej den 1. januar 1984.

Babettes Gæstebud

Familien faldt godt til i de nye omgivelser og lærte hurtigt mange mennesker at kende.

Eva blev populær dagplejemor for flere af byens børn, og Sven arbejdede både i Danmark og Norge.

I 1976 lavede han scenografi til Bent Christensens film 'Spøgesestoget' med Dirch Passer. Gabriel Axel, der var i gang med en af Familien Gyldenkål-filmene, så nogle af Svens dekorationer og spurgte, om han ikke kunne tænke sig at være med til at lave 'Babettes Gæstebud'. Sven kendte ikke historien, så han gik på biblioteket for at låne Karen Blixens fortællinger: 'Skæbne-Anekdoter'. Sven syntes, at historien var fantastisk, men var den ikke for kort til en spillefilm? Men så læste han Gabriel Axels filmmanus og kunne godt se, at det ikke bare var muligt, det var også en ønskeopgave.

Filmoptagelserne kom i gang i 1986. Historien foregår i Nordnorge, men Det danske Filminstitut foreslog, at handlingen skulle henlægges til Vestjylland. Det faldt i god jord hos Sven, for det betød, at hele den lille landsby skulle bygges op fra grunden, såvel som at han skulle lave de fleste af interiørerne. De kiggede på Heatherhill for at se om det kunne illudere Vestjylland. Det kunne det for så vidt godt, men området er fredet, så det var ikke muligt at bygge dér. Direktoren i Nordisk Film, Bo Christensen anbefalede dem at se på et sted i Nordjylland, hvor han havde været for at lave en af Olsen Bande-filmene. Og sådan blev det. Her ved Hanstholm og Mårup Kirke ved Lønstrup Klint byggede Sven det lille samfund op.

Der blev arbejdet med stor entusiasme fra alle, Gabriel Axel, fotografen, Henning Kristiansen, Sven og mange flere. »Og så de fantastiske skuespillere, især hovedrolleindehaveren, Stephane Áudran, hende var jeg vildt forelsket i«, siger Sven med et stort smil.

'Babettes Gæstebud' havde premiere i 1987 og modtog, som den første danske film nogensinde, en Oscar for bedste ikke-engelsksprogede film. Stephane Áudran fik en Robert for bedste kvindelige hovedrolle, og i 1989 vandt filmen den britiske filmpris BAFTA for bedste ikke-engelsksprogede film.

»Hvis jeg siger, at jeg har set den 75 gange, så har jeg ikke talt for hurtigt«, siger Sven, som stadig hører lovord om filmen. Senest 3 uger før vores samtale havde en canadisk filmproducent givet udtryk for, at han var imponeret over, at Sven havde været med til at lave den film, som stadig var en af hans favoritfilm.

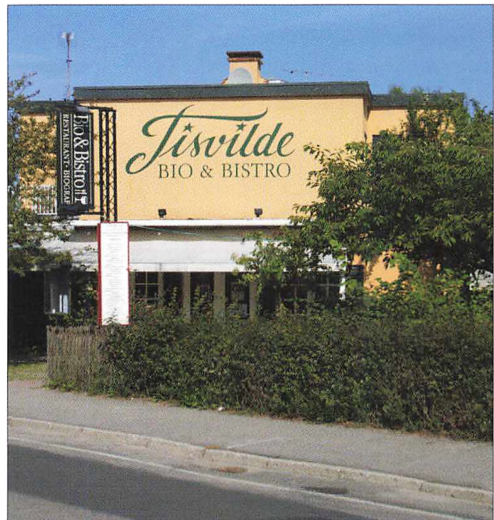
I flere år rejste Sven rund og holdt foredrag om den. »Spændende opgave«.

Tisvilde Bio&Bistro

Tisvilde Bio har siden begyndelsen i 1938 haft forskellige ejere, der har drevet den med svingende held, læs: indtjening.

I 1988 røg biografen på den første af flere tvangsauktioner. Ved den 4. – i foråret 1991 – vovede 7 Tisvildefamilier pelsen og købte biografen for 750.000,- kr.

Det år arbejdede Sven i Sverige, så først året efter blev han, sammen med tidligere lydingeniør Ole Sparkjær, involveret i restaurering af biografen. Ole Sparkjær

Tisvilde Bio inden Sven Wichmann tegnede den nye foyer, der blev indviet i 2006.

Foto: WICTOR

havde også været med under de tidligere ejere, så han kendte biografen godt. Det er ifølge Sven hans fortjeneste, at Tisvilde har så speciel og dejlig en biograf med god lyd, behagelige sæder og god plads til benene. »Og« tilføjer Sven, »snart nyt digitalt projekteringsudstyr« – noget, der er blevet råd til bl.a. takket være Svens kreative indsamling af sponsorer.

Traditionen med at Sven byder biografpublikummet velkommen og puster lysene på flyglet ud, begyndte på genåbningsaftenen den 26. juni 1992.

Premieren, med den nyeste Robin Hood-film, blev ikke den store succes. Faktisk var det stort set kun bestyrelsen, der overværede den. De fleste andre blev hjemme for at se Danmark vinde europamesterskabet i fodbold. Siden gik det meget bedre.

Sven er for tiden formand for bestyrelsen af Støtteforeningen for Tisvilde Bio og Bistro – og så var han forresten også lige med til at lægge nyt gulv i Bistroyen sidste sommer.

Kulturtoget

Allerede et par år efter at Sven var flyttet til Tisvilde, blev han involveret i at lave dekorationer til den lokale revy, som Sally og Annie Prudinsky stod for og som blev afviklet i Tisvilde Skoles

Initiativtagerne bag 'Kulturtoget': Sally Prudinsky, Sven Wichmann og Annie Prudinsky.

Foto: VisuelMedia

Den ombyggede togvogn på sporterrænet ved 'Pakhuset' på Tisvildeleje Station.

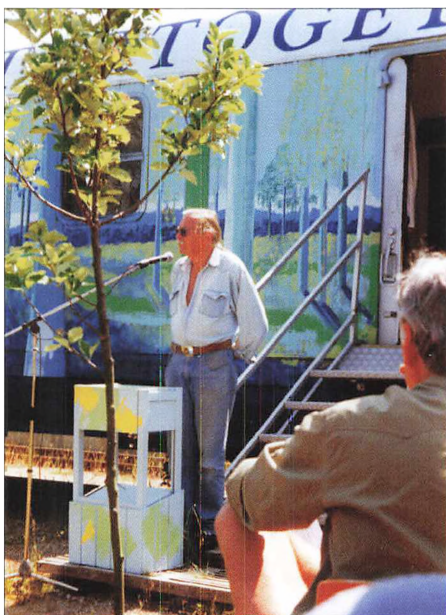
Foto: WICTOR

gymnastiksal. Lokalet var ikke ideelt og i slutningen af 80'erne var det slut. Men efter nogle år syntes både ægteparret Prudinsky og Sven, at det kunne være sjovt at genoptage revyen. I mellemtiden var også Prudinskys ældste datter, Katja begyndt som professionel skuespiller, og hun havde i øvrigt flere venner med talent for revy, så nu manglede de bare lokalet.

I 1997 lavede Sven scenografi til tv-serien 'Bryggeren'. I den forbindelse var han på research efter veterantog. Et sted så han nogle gamle restaurantvogne og tænkte, at sådan en kunne være sjov at anvende til revy, bortset altså fra at den var alt for lille. Han fortalte om sin idé til en DSB-veterantog-mand og bad ham sige til, hvis de skulle få en lang togvogn ind, som de ikke skulle bruge.

Efter et stykke tid ringede DSB-manden og fortalte, at nu havde de fået to tyske postvogne ind. De længste vogne, der fandtes. Sven måtte gerne købe den ene – for 1 krone. Sven og Sally så på vognen, sagde ja tak, betalte 1 krone, og fik lovning på, at togvognen ville blive kørt til Hillerød. Så kontaktede de Lokalbanelen for at sikre sig, at vognen kunne parkeres på sidesporet ved Tisvildeleje Station. Det fik de tilladelse til, og Lokalbanelen ville også gerne hente den i Hillerød, når lejlighed bød sig.

Revyfolkene ventede og ventede og... endelig ankom postvognen til Hillerød.

Sven Wichmann ved en kunstauktion udfor 'Kulturtoget', Tisvildeleje. Foto: Privat

Så gik de i gang. Der blev skrevet tekster og musik og sendt pressemeddelelser ud. Og stadig stod 'teatersalen' i Hillerød ind-delt i postsorteringsafdelinger.

Tre uger før premieren, en meget tidlig søndag morgen blev Sven hidkaldt til Tisvildeleje station, hvor der foregik noget usædvanligt. En handlekraftig Lokalbane-mand havde taget sagen i egen hånd, så nu stod togvognen, hvor den skulle.

Sven fortalte håndværkerne på Nordisk Film om, hvad han skulle hjem og i gang med – og alle som én tog med til Tisvildeleje efter fyraften og hjalp med at få toget ribbet for skillerum og andet ikke brugbart. Derefter arbejdede Tisvilde-folk dag og

nat med at male, trække kabler, lave niveauforskelle til stolerækkerne m.m.m. 64 stole blev der plads til. De blev lånt på Bjørnehøjskolen, hvor Sally var lærer. Et klaver fik de også fat i. »I dag forstår jeg ikke hvordan vi kunne nå det«, siger Sven. Men nåede det, gjorde de, bl.a. også fordi de fik stor hjælp af Tommy P.(etersen), der var producer på Cirkusrevyen og direktøren, Torben Træsko, der sagde: »De skal hjælpes, de unge mennesker dér.«

Revyen hed 'To tog toget' – og den blev en stor succes. De to var Katja Prudinsky og Dan Schlosser. Komponisten var Stuart Goodsteen.

Siden har mangen en ung skuespiller trådt sine barnesko i Kulturtoget, for siden at blive kendt i den større offentlighed. (Ingen nævnt, ingen glemt).

Kulturtoget er nu overtaget af gruppen 'Kanonhalloj', hvor også Svens søn, Nicolai spiller en rolle – som medproducer.

Varmestuen i Helsingør

I forbindelse med et manuskript, Sven var i gang med, havde han brug for at finde ud af, hvordan livet var i en varmestue for hjemløse og andre trængende. Han ringede til Frelsens Hær for at høre, om han måske kunne hjælpe til i køkkenet et sted et par gange. Det måtte han naturligvis gerne, og her traf han »nogle skønne mennesker«, så han blev hængende, og drager nu på 5. år en gang om ugen til varmestuen i Helsingør og giver en hånd med.

Drivkraft

Jeg spørger til drivkraften, engagementet, og Sven svarer, at det bl.a. skyldes, at hans arbejde er hans store hobby, hans lidenskab, og at han har været velsignet med et godt helbred.

Den største udfordring? »Dukkefilmen 'String', så ubetinget«. Sven havde aldrig været involveret i noget lignende. Havde først tænkt, at det vel ikke kunne være så svært, en dukkefilm, hvor alt skulle være småt. Men han blev klogere. Alt skulle bygges i en tredjedel størrelse, og der skulle laves gangbroer til dukkeførerne, så de kunne gå omkring uden at komme i vejen for lysætningen. Og så skulle det hele lige have ekstra dybdeperspektiv.

Den største opgave var den første film, 'Mytteriet på Bounty'. Ét var at lave vinduesdekorationer, noget ganske andet at få kæmpestore dekorationer til at leve i et miljø, som han aldrig havde været i før. »Men jeg lærte det rigtige«, siger Sven »jeg hørte aldrig i Amerika, at der var noget, der var umuligt. Noget kan blive standset på grund af økonomi eller andet, men der er ikke noget, der ikke kan lade sig gøre. Altså hvis man skal have verden med et grønt stakit omkring, så sætter vi i gang – så må vi jo altså bare se, hvad det er, der stopper det, ikke sandt?

Det samme mener jeg jo også rent menneskeligt set; at der er mange ting, som vi mennesker kan gøre, og som vi måske ikke gør, fordi det måske er lidt svært. Men da er det jo, at jeg også tror på, at vi kan få hjælp fra Vorherre, som har det store overblik. Ja altså, der henter jeg min tro på, at det kan lade sig gøre. Der er altid et sted man kan gå til og få hjælp.«

Sven Wichmann ved sit arbejdsbord - 2011. Foto: Lone Normark

Film og tv-serier i USA 1961-1971

Film:

'Mytteriet på Bounty' m. Marlon Brando og Yul Brynner

'Boys' Night Out' m. Kim Novak og James Garner

'Flight Of The Phoenix' m. James Stewart

'Hush, Hush, Sweet Charlotte' m. Bette Davis og Olivia Havilland

'Do Not Disturb' m. Doris Day

'Beneath The Planet Of The Apes II' m. Charlton Heston

'Star' (del af) m. Julie Andrews

'Justine' (del af) m. Anouk Aimee

Tv-serier:

'Asphalt Jungle'

'Dr. Kildare'

'The Tab Hunter Show'

'How The West Was Won'

'Lost In Space' (10 episoder)

'Voyage To The Bottom Of The Sea' (78 episoder)

'Judd For The Defence' (51 episoder)

'Nanny And The Professor' (52 episoder)

'The Julie Show' (65 episoder)

**Film og tv-serier siden 1971
i Danmark, Norge og Sverige:**

Film:

'Hovedjægerne' – instr. af Bent Christensen (Danmark)

'Charly og Steffen' – instr. af Henning Kristiansen (Danmark)

'Det parallelle lig' – instr. af Søren Melson (Danmark)

'Hånden på hjertet', tegnefilmsdelen – instr. af Bent Christensen (Danmark)

'Knut Formos sidste jagt' (Norge)

'Bobby's krig' (Norge)

'Mors hus' (Norge)

'Bør Børson' – med Rolf Wesenlund (Norge)

'Ransom'/løsesum - med Sean Connery (Norge)

'Fru Inger til Østraat' (Norge)

'Otto er et næsehorn' - instr. af Rumle Hammerich (Danmark)

'De uanstændige' – instr. af Edward Flemming (Danmark)

'Elise' – instr. af Claus Ploug (Danmark)

'Når engle elsker' – instr. af Tom Hedegaard og Peter Eszterhás (Danmark)

'Babettes gæstebud' - instr. af Gabriel Axel (Danmark) (vandt en Oscar i 1988)

'Mig og Mamma Mia' – instr. af Erik Clausen (Danmark)

'Farlig leg' – instr. Preben Østerfeldt (Danmark)

'En dag i oktober' – instr. af Kenneth Madsen (Danmark)

'The Rail Road' - instr. af Erik Solbakken (Norge)

'Eiszeit' – instr. af Peter Zadeck (Tyskland)

'Søndagsbarn' – instr. af Daniel Bergman (Sverige)

'Prinsen af Jylland' – instr. af Gabriel Axel (Danmark, Tyskland, Storbritannien)

'Skat, det er din tur' – instr. af Mette Louise Knudsen (Danmark)

'Olsenbandens sidste stik' – instr. af Tom Hedegaard (Danmark)

'Strings', marionetdukkefilm – instr. af Anders Rønnow Klarlund (Danmark)

Tv-serier:

'Bryggeren', tv-serie (12 episoder) - instr. af Kaspar Rostrup (Danmark)

'Edderkoppen', tv-serie (6 episoder) – instr. af Ole Christian Madsen (Danmark)

Vej, bro og vad

Af Lars Windfeld-Høeberg

Veje ligger fast

L langt tilbage i tiden kunne man nemt komme på afveje, selv om der faktisk ikke fandtes fastlagte veje dengang. Måske netop derfor var det svært at holde sig på andet end et tilfældigt spor, når der nu engang ikke var nogen vej udenom.

Min genbo fik forleden besøg af Nordsjællands Politi. Han havde nemlig skubbet den fælles grusvej knap og nap en meter, så nogen havde anmeldt ham. Men der kom ingen sag ud af det, fordi vejen blot var flyttet inden for hans egen grund og tilbage til den linie, hvor den lå for et par år siden. Men historien viser, hvor indgroet bevidstheden er, om at 'veje ligger fast'! Og det har de i princippet gjort siden 1200-tallet, hvor Landskabslovene krævede, at de 'farbare veje fra arilds tid' skulle respekteres. Men der skulle altså gå flere hundrede år, før det var en kendsgerning i hele kongeriget. Sognevejene lå dog så fast allerede for 200 år siden, at de ikke blev antastet ved fordelingen af landsbyjord i forbindelse med de store Landboreformer. De lokale veje blev beskyttet af gamle hævdregler under betegnelsen 'landeveje' i 1793.

Tilfældige spor snor sig side om side i en korridor gennem landskabet; forløberen til det faste vejnet. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Korridorer med trafik

Endnu for mindre end tusind år siden banede stier og hjulspor sig gennem landskabet på må og få, hvor der tilfældigvis var fremkommeligt i forhold til naturens forhindringer. Vandløb, moser og skrænter blev undgået, men de skulle ind imellem passeres alligevel. Derfor måtte trafikken koncentrere sig omkring de mest vejsomme overgangssteder, hvor den oversvømmede vejbane var så fast som mulig. Adgangsvejene til disse vadesteder blev efterhånden så slidte, at passage gennem dybe hulveje var eneste mulighed for trafikken på hver side af den naturlige barriere. Og enhver svinke skulle undgås under passagen; overgangen skulle nemlig foregå i en ruf, så vognen ikke gik i stå midt ude i vadestedet – og hvem kunne også tænke på at skifte heste netop dér.

Danmarks ældste vejbyggeri

Vi er her i Vejby-Tibirke Sogne så heldige, at vi kan se Danmarks nok mest spændende eksempel på et vadested og måske også et brobyggeri fra oldtiden, oven i købet i flere stadier: Oldvejene over Tibirke Ellemose mellem Tibirke Kirke og Ramløse, udgravet i 1944 – landets ældste vejbyggeri. Vi skal 4800 år tilbage i oldtiden, hvor området var tæt bevokset og årstidernes skiftende vandmængder samlede sig i alle lavninger, hvor bække og åer var eneste afløb mod havet – et indtryk, ligesom vandspejlet i dag ses på Holløse Bredning. Grøftning og dræning var selvfølgelig ukendt før moderne tid. Ellemosen var den inderste fjordarm af Arresøen, som stod i forbindelse med Roskilde Fjord og Kattegat, hvis tidevand må have rusket godt i oldvejens pæle og brolægning. Til gengæld har der nok dagligt været nogenlunde tørskoet overgang ved ebbe.

Fremkommelighed

Folk i oldtiden og helt op til middelalderen havde brug for at nå de nærliggende landsbyer, jagtområder, afgrøder, kultsteder og vandveje på trods af den ufremkommelige natur. I virkeligheden

'Oldtidsvejen' over Tibirke Ellemose ligger på det smalleste overgangssted mellem Ramløse og Tibirke, hvor forskellige brolægninger hen over bunden har udgjort kørebanen og fodstien gennem vandet. Overgangen har været brugt i flere tusind år.

Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

var sejlads eller færdsel på is betydelig lettere end den trælsomme vej til lands, hvor mange parallelle hjulspor og stier forløb i brede korridorer, hvor trafikken konstant søgte til det mest fremkommelige spor. Vejene lå altså ikke i fastlagte forløb, men ændrede sig konstant efter forholdene, lige som vi i vore dage går spontant gennem skov og krat uden om naturens forhindringer. Broer blev først nødvendige, hvor vogne ikke kunne passere hen over blød bund og dybt vand.

Vad og spang

Derfor var vadesteder løsningen i tusindvis af år. Så vidt vides har vi kun et enkelt stednavn på et vadested i Vejby-Tibirke Sogne: Gamle Møllevad, vest for Mynge. Naturligvis blev et vad anlagt på det smalleste overgangssted og helst hen over en naturlig sand-banke på bunden. Ellers måtte den så godt som altid oversvømmede vejbane befæstes med sten, sveller, grene eller ris-knipper (vaser). Den gående trafik kunne klare sig med trædesten, eller i bedste fald med en simpel træstamme eller endog et gangbræt med gelænder til at balancere over på – en 'spang'. Den var ofte placeret side om side med vadestedet for dyr og vogne. På vores ældre lokale landkort ses en hel del af disse spange over åerne, ofte på kirke- og skole-stier fra de sidste to hundrede år, hvor myndighederne i vores amt har stræbt efter at give skoleelever en kort og trafiksikker skolevej uanset sognegrænser.

Langs vores lokale vandløb træffer man på mange spange og småbroer, som her hen over en groft i Ellemosen. Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

Lokale vandløb og vådområder

Skal vi komme på sporet af de historiske veje, broer og vadesteder må vi prøve at finde de steder i terrænet, hvor vejnettet krydser vores åer, bække og moser. Muligheden for at finde flere oldtidsveje venter vi lidt med. Vejby-Tibirke Sogne karakterise-

res af to dominerende åer: Højbro Å og Ellemose Å / Ramløse Å.

Vandoplandet til Ellemose Å kommer helt fra sydsiden af Vejby Strand og området ved Ørby. Højbro Å's vandopland dækker både terrænet nord for Helsingør og syd for Blistrup.

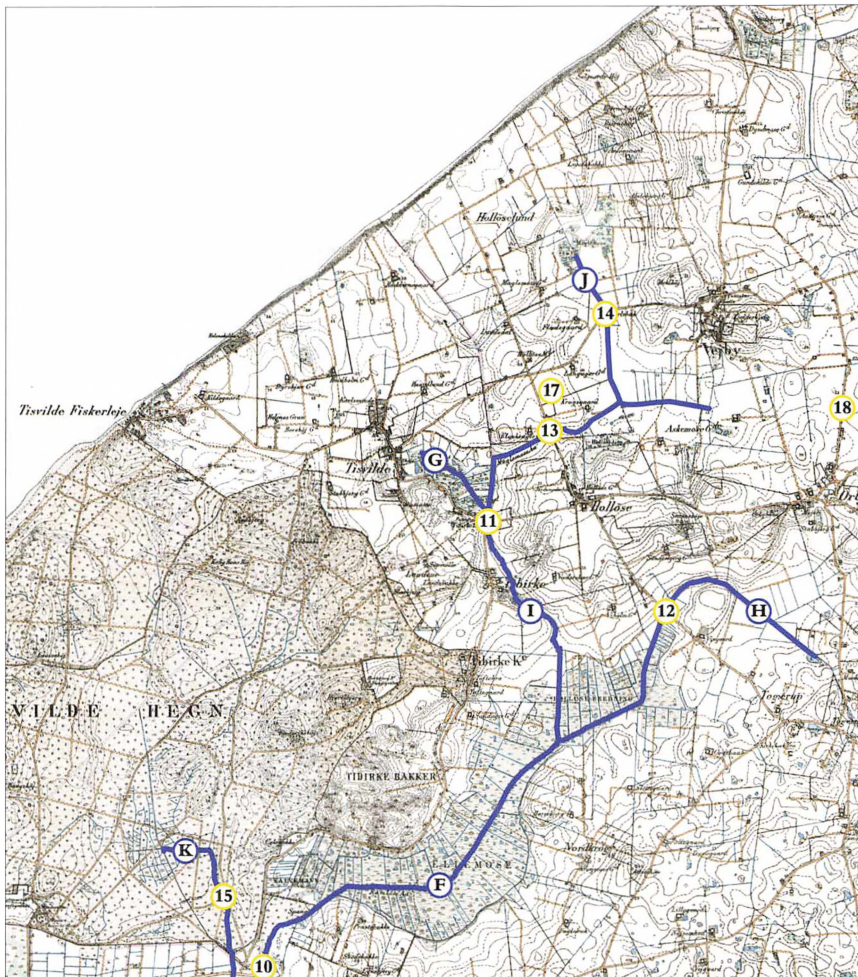
Desuden finder man mange bække og grøfter rundt omkring, som er blevet mere eller mindre regulerede i løbet af de sidste hundrede år. Dog skal nævnes grøften i Tisvilde Hegn med udspring i Toelt Gadekær og udløb i Arresøen nær Bækkebro.

Historiske broer og vadesteder

For at sætte krydsningerne mellem veje og vandløb i perspektiv kan man med fordel kaste et blik på 'Overvejinspektörens Generalrapport for Aarene 1868-71'. Rapporten indeholder et meget interessant vejkort, det ældste over landevejene i Frederiksborg Amt. Kortet viser ikke broernes placering, men det afslører et landevejsnet, som bortset fra mindre reguleringer i tidens løb stort set er forblevet uændret i hundrede år siden 1842. Således ses den eneste øst-vestgående landevej nord for Hillerød at gå fra Helsingør til Frederiksværk/Hanehoved, - ingen landeveje nord for denne linie, bortset fra en kort afstikker til Valby og en til Græsted. Men det kan bestemt ikke udelukke forekomsten af broer og vadesteder på de mindre sogneveje i dette uvejsomme nord, hvor Vejby-Tibirke ligger. Lad os derfor samtidig granske Frederiksborg Amts liste over broer i 1800-tallet: 'Oversigt over Konstruktionen m.m. af Kongerigets Landeveie ved udgangen af 1870-71'. Her læser vi i kolonnen 'Broer/hvælvede/Landeveien fra Helsingør til Frederiksværk og derfra til Hanehoved': 'Gallebro' (ved Mårum, i rør fra 1930), 'Bækkebro med flade Overliggere', og tilføjet med håndskrift 'Arre(-sodal-)bro'. Her er altså tale om tre daværende stenbroer, som 'ere i forsvarlig stand'. Bækkebroen er blevet ombygget og udvidet flere gange i jernbeton i 1900-tallet.

Men på et almindeligt landkort fra 1900-årsskiftet kan vi se følgende bro-navne og unavngivne overgange - antageligt tidligere vadesteder - på sogneveje og landeveje i vores lokalområde.

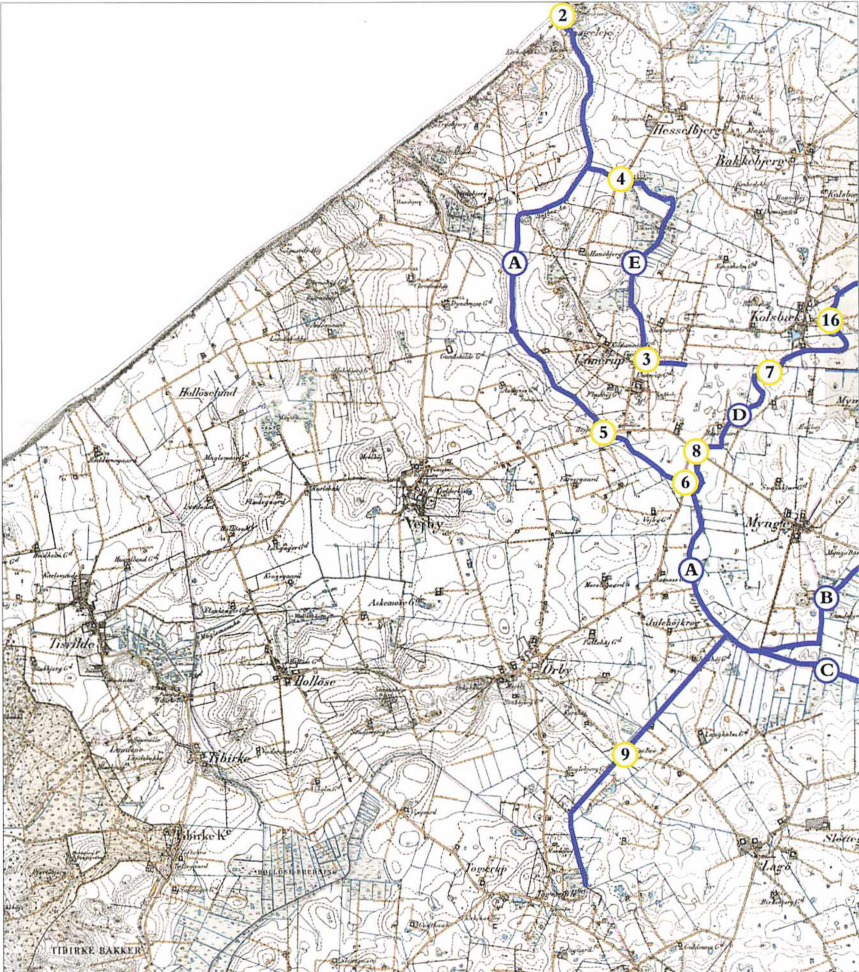

I Tibirke Sogn har Ellemose Å (4 km) **(F)** eller Ramløse Å, som den også kaldes, sit udløb i Arresøen ved Bækkebroen og har sine tilløb fra udspring i Tisvilde Bymose **(G)** og i området syd for Ørby **(H)**. Disse to grene forenes i Holløse Bredning ved den berømte oldvej. Nord for Tibirke Bro har Tisvilde Bymose Å **(I)** et væsentligt tilløb fra Vejbyområdet ad Maglemose Å **(J)**.

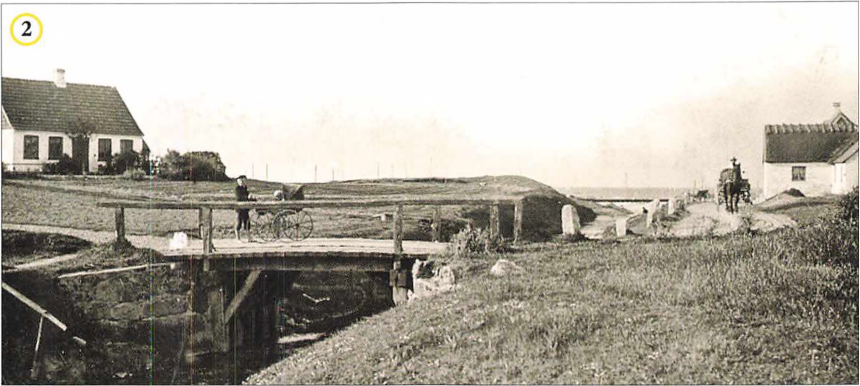
Desuden finder man mange bække og grøfter rundt omkring, som er blevet mere eller mindre regulerede i de sidste hundrede år. Dog skal nævnes grøften i Tisvilde Hegn med udspring i Toelt Gadekær **(K)** og udløb i Arresøen nær Bækkebro.

Kort fra 1899 © Kort og Matrikelstyrelsen (212)

I Vejby Sogn har Højbro Å (6,5 km) **A** sit udløb ved Rågeleje og sit udspring omkring Tagerup. Syd for Monge får den et østligt tilløb fra Tannemose Å **B** og Tobro Å. **C** Ved Gamle Møllevad, vest for Monge, kommer et nordligt tilløb fra Øllemose Å **D** med et 3 km langt tilløb helt fra Højelt. Videre mod nord mellem Vejby og Unnerup får Højbro Å et østligt tilløb fra Unneruprenden **E**.

Langs Højbro Å

'Langebro Bro' og 'Rågeleje Spang': Nær Højbro Å's udløb ved Rågeleje ses her både bro og - lige under havets horisont - en spang.

'Unnerup Vad': Hvor Unnerupvejen udgår mod Blistrup passerer den lige ved bygrænsen sogneskellet og er i dag fort hen over Unneruprenden på en dæmning. Her lå et vadested på den gamle vej, som slår et par gevaldige sving ud gennem et vådt område mod Kolsbæk. Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

'Stokkebro': Antagelig et gammelt vadested for Stokkebrovej over mosen syd for Rågeleje, hvor Unneruprenden nærmer sig Højbro Å et par hundrede meter nedstrøms.

Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Højbro 'Höjen Stenbro': Fornem bro fra 1787, ombygget 1934 med en meget høj vejdæmning for Møngevej mellem Vejby og Mønge. Dette fortidsminde er mærkeligt nok endnu ikke fredet. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

'Gammel Møllevad Bro': Gammel og ganske ny konstruktion i et dristigt samspil på Åmosevejen, mellem Ørby og Unnerup / Mønge. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

'Geddersbro Vad': Øllemose Å slynger sig her gennem det åbne land mellem Kolsbæk, Mønge og Unnerup på sin vej mod Højbro Å. Umiddelbart kunne dette landskab måske ligne 'hvor som helst', men formålet med at vise et foto af stedet er at gøre opmærksom på, at der på disse ret anonyme åbredder gemmer sig historien om et urgammelt vadested, med adgang til det rige område omkring Blistrup. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

'Overkørslen ved Havegård': Antagelig et gammelt vadested, nu i form af en vejdamning hen over Øllemose Å, som er ledt gennem et cementrør under Møngevej mellem Vejby og Mønge. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

'Laugo Bro': I et trivielt landskab ses her Laugovej. Ikke desto mindre fortjener lokaliteten vores opmærksomhed: Dette overgangssted er sognegrænsen mellem Vejby og Helsing Sogne, antagelig engang blot et vadested, der nu er afløst af, at bækken er rorlagt under Laugovej. Denne moderne vej er hævet op på en 3 meter høj dæmning hen over lavningen i terrænet mellem Orby og Laugo. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Langs Ellemose Å

'Bækkebro': Broen for Frederiksværkvejen ved Arresøen. Den omtales i 1870 som en stenbro »i forsvarlig stand«. Ombygget 1920 i jernbeton, og endnu engang udvidet omkring 1988. Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

'Tibirke Bro': Tibirke Bro har antagelig blot været et vadested indtil for et par hundrede år siden. Tisvilde Bymose Å er nu rørlagt hen under vejen mod Hollose Bakke på lavpunktet, som er markeret midt i billedet - lige efter (den gamle kobmand Klints) lyse hus til venstre. Om vinteren helt op til omkring 1950 var det spændende for børnene i Tisvilde at løbe på skøjter fra Tisvilde Bymose og helt ud til Bækkebro ved Arresøen. Men her ved Tibirke Bro måtte børnene kravle gennem betonrøret under vejen for ikke at gå hen over banen med skøjter på. Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

'Kildevejens overkørsel ved Hollose Bredning': Vandløbet fra Ørby mod Ellemosen løber i dag i et cementrør under den høje vejdæmning i lavningen mellem Hollose og Tågerup Huse. Som moderne trafikant ænser man næppe et tværgående vandløb, men kun to korte stræk af autoværn. Imidlertid er stedet interessant derved, at der her må have været et vadested – men vel at mærke på det tidligere vejspor, som for en generation siden lå lidt mod øst, netop hvor dette fotografi er optaget. Desuden findes et antal mindre overgange langs de omtalte vandløb. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Langs Maglemose Å

'Broen over Hollose Gade': Fra Kildevejens viadukt over jernbanen ses Maglemose Å delvist rørlagt i landskabet på sin vej mod Tibirke i horisonten. Midt i billedet skærer åen Holløse Gade i lavningen nord for Hollose, hvor der må have været et vadested for en 100-200 år siden. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

'Overgangen ved Karlsbæk Huse': Det skarpe, lavtliggende vejsving vest for Vejby har antagelig en historie at fortælle om et tidligere vadested netop her, hvor Maglemose Å ligger midt i et gammelt engdrag. Det indsnævres lige det sted, hvor man altså kunne passere nemmest mellem Vejby og Tisvilde. I dag slynger Tisvildevej sig snævert omkring ejendommen, hvor vadestedet sikkert har været engang. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Langs bækken fra Toelt Gadekær i Tisvilde Hegn

'Ridebro': Det er en fristende tanke at undersøge muligheden af en fortidig vejføring nordligere end vore dages landevej 205 mellem Asserbo og Ramlose (og videre mod Esrom). Denne tænkelige, forhenværende rute er sammenfaldende med den nuværende skovvej fra Asserbo Ruin mod øst. Efter 1,8 kilometer passerer ruten netop Ridebro - måske engang med retning mod Ellemose Å på et tørt overgangssted lidt nord for det blødere område ved Bækkebro. Foto: Lars Windfeld-Høeberg

Gamle vejspor

Mange gamle veje og vadesteder er opgivet gennem flere tusind år, uden at der er umiddelbart synlige spor efter dem i vore dage. Men går man grundigt til værks, kan sporene afsløre sig; f. eks. kan lange smalle lavninger, som betegnes som 'grøfter' på landkort og skovkort, i virkeligheden dække over historiske hulveje. Desuden har det vist sig muligt at spore sig frem til oldtidsveje ved at sammenholde strukturen af gravhøje med sandsynlige vadesteder fra oldtiden. Det er nemlig et landskabstræk, at mange gravhøje er placeret langs oldvejene. På steder, hvor en række gravhøje krydser et vandløb, vil man muligvis kunne finde et vadested, måske trædesten. I bogen 'Oldtidsvejene i Nordsjælland' (B.J. Steiner, Folia 1984) omtales en sammenhæng mellem gravhøjene ved Ramløse og vores egen Oldvej i Tibirke således:

'Et eksempel er den stenlagte jernaldervej gennem Ellemosen syd for Tibirke. Hvor vejen går ned til Ramløse Å fandt jeg (B.J. Steiner) en spang, der ikke var markeret på nyere kort men fandtes på et målebordsblad fra århundredeskiftet (1900). På Generalkvartermesterstabens kort fra omkring 1820 er der 300 meter syd for denne spang markeret en gravhøj. Den må have været synlig fra jernaldervejen, der fortsætter mod en gruppe på 9 gravhøje cirka 1000 meter i sydøstlig retning. 500 meter sydvest for spangen ved jernaldervejen ligger endnu (1984) en spang. Hvis man nu på det gamle kort trækker en linje fra de 9 gravhøje og til en gravhøj, som ses mellem bakkerne 700 meter nordvest for Ramløse Å, rammer man spangen, her har vi altså endnu en vej!'

Alle disse oldgamle veje, vadesteder og spange ser åbenbart ud til at hænge sammen. Så nu er der åbnet op for lokale vej-freaks til at trævle oldtidens trafiknet op i Vejby-Tibirke.

Infrastruktur og skridtlængde

Trafikkens ruter, hastighed, afstande og intensitet til lands har historien igennem været bestemt af jordbundens bæreevne og af lastens tyngde. Men ikke mindst trækdyrenes udholdenhed og vognenes styrke har været afgørende helt op til slutningen af 1800-tallet, hvor jernbanedriften havde revolutioneret transpor-

ten. For nu at sætte vores opfattelse af Vejby-Tibirke Sognes trafik og vejnet i et bredt historisk perspektiv, bør vi lige betragte nogle hovedstrukturer i trafikhistoriens udvikling: For 4000 år siden brugte stenalderens bonde en okseforspændt kærre, som har kunnet bevæge sig i et jævnt og delvist fremkommeligt og delvist skovbevokset terræn med en hastighed på 3-4 km/t. Alene kunne bonden nok gå omkring 6 km/t. Men med vognen kunne han transportere betydeligt større mængder af brændsel, byggematerialer og afgrøder end i sin favn. Derfor blev han i stand til at rydde skov, anlægge marker og dyrke afgrøder inden for en afstand af 3-4 km fra landsbyen. Dette område – 'bygden' – var normalt placeret inden for et landskabeligt veldefineret område uden naturlige forhindringer som f. eks. større vandløb.

Brolagt alfärvej fra middelalderen, ved Nellerød mellem Helsingør og Mårum. Sådan findes denne 'Holbo Herredsvej' på visse strækninger mellem Helsingør og Halsnæs.
Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

I lobet af yngre romersk jernalder – 300 e.Kr. – betød hestevognen en forøgelse af gængs hastighed til 6-8 km/t. Derfor kunne bygden udvides til den størrelse, som vi i dag kender fra landsogne, altså med 6-8 km mellem de dengang mobile landsbyer, lige netop den afstand – 'en raster vej' – som svarer til 1 mils vej, det stykke man kan gå i et stræk. På denne måde er infrastrukturen i Vejby-Tibirke Sogne blevet fastlagt i jernalderen, baseret på de hastigheder, som bonden og hestens skridtgang kunne præstere i vores jævne landskab. Her var kun de veje, som hjulspor og fodstier selv havde skabt. Den fastere vejstruktur kom med den tidlige middelalders knudepunkter - landsbykirkerne. Disse tidlige sogneveje udgjorde faktisk hele det trafikale netværk indtil etableringen af købstæder. Herved opstod i 1300-tallet en ny vejstruktur med et netværk hvor afstandene var 25-35 km mellem købstæderne, svarende til en synsvidde – en 'kending'. Det vil sige at rejsetiden fra Vejby-Tibirke Sogne til Hillerød med okseforspand var 7-8 timer, med hestevogn 4-5 timer i godt føre. Senere hen – med de snorlige hovedlandevejes udvikling for 200 år siden – kunne rejsehastigheden sættes op til 12-16 km/t (trav), og sådan var det indtil jernbanen kom til Vejby og Tisvildeleje i 1924.

Vejen til renaissance

Det vigtigste vejstrøg her i Nordøstsjælland har efter al sandsynlighed gået fra vikingernes magtcenterum i Lejre ved Roskilde og mod nordøst til overfartsstedet ved Helsingør. Der er næsten ingen spor efter vejnettet i de 500 år mellem vikingetiden og renæssancen, men det har været langt tættere og mere forgretnet end man måske skulle tro. Undtagelsesvist finder vi flotte korte vejstrækninger med brolægning her og der, f. eks. et fredet stykke af den gamle alfarvej 'Holbo Herredsvej' så tæt på Vejby-Tibirke Sogne som ved Nellerød lige øst for Helsingø.

Stort set var vejtrafik gebrækkelig, strabadseret og ind imellem livsfarlig ved passage af vandløb. Vi ved klart, at de overordnede alfarveje har været heromkring, for de har forbundet landsbyer og senere hen købstæder, og de har ført til fiskerlejer og vandve-

je. Også tingsteder og gamle kultsteder var knudepunkter, men nøjagtigt hvor vejene gik, det ved vi knapt nok. Så sent som i 1700-tallet viser Videnskabernes Selskabs landkort ret upræcist, hvor en alfarvej gik mellem to købstæder, men vejenes hjulspor har antagelig også lagt sig side om side og hen over dyrket mark, hvis foret var for smattet.

Broerne i denne periode har normalt været af træ med samme karakter som i vikingetiden, – en simpel brotype som altså holdt sig i hen ved 700 år, til man i moderne tid indledte det store byggeri af stenbroer. Men allerede i løbet af 1500-tallet udvikles personvogne så meget, at behovet for herskabernes komfort under kørsel medførte, at mange vadesteder, specielt her på Sjælland, afløses af broer. Hen i året 1616 får lensmanden i Kronborg Len (Lyng Herred og vores eget Holbo Herred) således besked på at skulle opføre 5 små murede broer. Hvilke lokaliteter der er tale om er uvist – desværre.

Mystisk vej til Tisvilde

Renaissancen knyttes ofte sammen med Reformationen i 1500-tallet, hvor der var store ting på vej – men altså ikke på landevejen. Og der blev heller ikke anlagt nye alfarveje. Men så sker der alligevel noget mystisk her på Vejby-Tibirke-egnen i sommeren 1645, hvor kong Christian den 4. beordrer at forfærdige en ny vej, af god kvalitet, mellem Frederiksborg og Helene Kilde og at forsyne den med de nødvendige broer. Samtidig skulle det kongelige hus istandsættes heroppe. Men hvorfor nu dette hastværk, – jo forklaringen er, at kongen uanset sit opholdssted i Riget absolut måtte have 'Sankt Helene Kildevand' ved hånden. Den nye vej kan i dag ikke spores som en kongevej, men må have været alfarvej.

Stenkister og plastrør

Vadestederne forblev langt frem i tiden, helt frem til 1700-tallet, til stort besvær for de rejsende. Ofte var der jo tale om mindre vandløb, som kunne passeres uden risiko i tørre perioder af året,

men om vinteren skulle de 'op-ises', så man kunne vade eller køre gennem vandet, indtil isen kunne bære. Vadesteder over 'vaser' – ris-knipper lagt på tværs af kørselsretningen – var også en naturlig løsning. En træbro var bekostelig i vedligeholdelse, og så skulle den oven i købet helt fornyes efter en snes år, mens en stenbro krævede specialiserede håndværkere. Derfor var det en simplere løsning af klare sig med en 'stenkiste', hvis vandløbet blot var en mindre bæk, som vel at mærke i de vandrige årstider kunne skylle vadestedet væk. I dag ville man lægge et godt rør til at lede gennemstrømningen, så man kan føre vejbanen hen over. Gennem 1800-tallet anlagde man et stort antal af disse vandunderføringer i form af stenkister, altså to parallelle rækker tilhugne marksten med et passende mellemrum, og ovenpå flade dæksten til at holde vejbanen. Så en opkørsel af grus på hver side, og vupti: Intet vadested, men en miniature viadukt, som man nok ikke bemærker ved passagen.

I vore dage bruger man cementrør og plastizrør til at lede de små, krydsende vandløb under vejen. Forhen førte man vandstrømmen gennem en 'stenkiste' for at undgå ulemperne ved et vadested. Billedet fra Tokkerup i Gribskov nær Kagerup viser sådan et fredet anlæg, som dårligt nok kan erkendes i dag: Dækket af vejbanens grus ligger en lille kanal, bygget af to rækker marksten, dækket af flade overliggere, så den torlagte vej kan passere hen over det tværgående vandløb, - i øvrigt Frederiks den Andens kanal fra 1575.

Foto: Lars Windfeld-Hoeberg.

Lige ud ad Kongevejen

På vejnettets område varede 'middelalderen' i virkeligheden til slutningen af 1700-tallet, hvor en omfattende vejreform blev indledt. Den skulle være til gavn for hele landet, men det tog 150 år før den blev fuldført. Så var den til gengæld også både tidsvarende og fremtidssikret. Allerede i 1600-tallet var der anlagt et par kongeveje i Nordøstsjælland, men hundrede år senere er der næsten tale om en trafikal revolution, for nu kom de snorlige veje, som forbandt fjerne mål og som bevægede sig lige gennem terrænet uden særligt hensyn til landskabelige forhindringer eller til lokal bebyggelse. Og det moderne lå også i, at vejens placering lå fast i forhold til skel. Bortset fra det kongelige hof var de fleste trafikanter ret vilde efter at komme ud på det nye vejnet, og det varede da heller ikke så længe før statsmagten måtte give den fartglade befolkning adgang til herlighederne, som mange almindelige kørende allerede havde snydt sig til.

Indtil anden halvdel af 1700-tallet var næsten alle danske broer opført af træ. Herefter blev stenbroerne mere og mere almindelige, og først i slutningen af 1800-tallet var vejbroerne af træ næsten forsvundet. Samtidig så man broer over egentlige åbne farvande, f. eks over Roskilde Fjord ved Frederikssund i 1868.

Vej og bane side om side

I 1860 var der gået 100 år med at fuldføre arbejdet med at opføre ordentlige stenbroer langs hovedvejene, og endnu i dag er omkring 30 af stenbroerne i brug, også her i Nordøstsjælland. Disse ydmyge broer har en egen anonym æstetik, og selv om det vil føre én lidt uden for sognegrænsen, er det alligevel umage værd, hvis man på vej til Rågeleje ad vej 223, følger den lille vej mod Unnerup for der at holde andagt ved den yndige lille stenbuebro over Øllemose Å. Broens konstruktion minder om den type, der blev opført her i Nordøstsjælland i begyndelsen af 1600-tallet, selv om den antagelig er 200 år yngre. Og nu tilbage til moderne tider! Støbejern kom i brug til jernbanebroerne i sidste halvdel af 1800-tallet, og jernbetonen vandt indpas specielt efter 1920. Da var broer efterhånden blevet til selvstændige pre-

Broen over Øllemose Å ved Kolsbæk mellem Unerup og Blistrup. Den er fredet og netop i 2011 nænsomt istandsat, idet kun selve vejbanen er rekonstrueret med vanger af jernbeton. Broens synlige opbygning minder om den type, der blev anvendt her i Nordostsjælland i begyndelsen af 1600-tallet, selv om denne bro antagelig er 200 år yngre.

. Foto Lars Windfeld-Hoeberg

stigebyggerier med påsat årstal og så dominerende i landskabet, at de blev genstand for en strid debat om æstetik ført an af Poul Henningsen i 'Kritisk Revy'. Man burde spørge sig selv, hvad PH ville have syntes om vores tre moderne broer ved jernbanen her i Vejby-Tibirke Sogne, som er opført i 1935, 1936 og 1970.

Viadukten af Kildevejen ved Hollose Trinbræt, et gudsforldt udtryk fra 1970-erne.
Foto: Lars Windfeld-Hoeberg

Krydsning ude af niveau

Det er næsten for kedeligt at gå i detaljer med vore dages væld af intetsigende jernbeton- broer og tunneler - prøv selv at tælle antallet i Helsingø; jernbanebroer, fodgængerbroer, vejbroer som udvides, vejbroer som hovedrepareres efter nedbrydning, samt vandløb som rørlægges. Og man kan selv fortsætte svadaen om disse anlægsarbejder, som ikke udtrykker nogen moderne begejstring. På den anden side holdt man sig øjensynligt på det jævne og anonyme i gamle dages brobyggeri ude på landet. De smarteste broer findes sjældent her, så man skal nok ud til sunde og bæltter for at få en elegant oplevelse - og dog; lad os tage hen til jernbanebroen mellem Ørby og Vejby. Den er måske slet ikke så ueffen at se på.

18

Viadukten af Farvergårdsvej mellem Orby og Vejby. Et elegant anlæg fra jernbetonbroernes barndom i midten af 1930-erne. Foto: Lars Windfeld-Hoeborg

Tankevækkende, at der efter 100 års jernbanedrift i Danmark er blevet opført mere end 1000 jernbanebroer – og så har vi måske en af de flotteste på Farvergårdsvej. Indstøbt står årstallet 1935 i relief midt på den elegante jernbetonbro. Rolige ramper rejser sig poetisk mod broplanet, prydet som alléer af markante rønnebærtræer. Terrænet er ganske fladt, og jernbanesporene skifter retning i dramatiske kurver under broen fra øst-vest til nord-syd. Tydeligt, at man i 1930-ernes begyndelse havde oplevet en æstetisk revolution gennem formgivningen af de store broprojekter over brede, bølgende farvande. Og her har vi så selv en aflægger i det stille landskab – vores egen moderne skønhed, hvis organisme og detaljer leder forestillingen hen på meget andet end jernbanedriften.

Fortabelse i spor

Man kunne måske bruge resten af sin ferie til at lede forgæves efter spor fra disse eventyrligt gamle broer og vadesteder. Den lidt kedelige men til gengæld interessante forklaring er nemlig, at stednavnet 'bro' meget vel kan dække over, at der er tale om en udbedring af kørebanen over et vandløb, altså en brolægning. Ved Stokkebro er der måske først i moderne tid kommet en bro, for i gamle dage skulle man markere vadestederne med pæle eller koste, så overgange kunne ses i den mest nedbørsrige årstid ifølge Vejforordningen af 1793. Og som navnet Stokkebro sikkert fortæller: Et brolagt og markeret vadested hen over den bløde eng. Antagelig på samme måde med Toftebro, ved kilden nær Tibirke Kirke. Her hen langs skråningen har der ganske sikkert ikke været brug for en hævet bro på pæle. Derimod er det sandsynligt med en historisk brolægning mod det smattede føre foran kilden.

Eller tag for eksempel lokaliteten Tibirke Bro, som ligger ved et vej-T i en lavning omkring åen. Det ville nok have været tilstrækkeligt i gamle dage, at man her nøjedes med et vad til vogne og dyr samt en spang ved siden af, så gående kunne komme tørskoede over.

Men denne forklaring må nu ikke tage modet fra nye begejstrede forsøg på at afsløre flere af de glemte veje, broer og vad i Vejby-Tibirke Sogne. Måske skulle man tage svømmebrillerne på og hoppe ned og kysse bunden af Ellemose Å for at se efter, om der skulle være nogle gamle stolper eller brolægninger af ukendt ælde lidt opstrøms Bækkebroen. Ved gravhøjen i klitterne langs østsiden er der måske bid, hvis teorien altså holder stik om dens sammenhæng med en glemte oldvej.

Kilder

- *'Generelle betragtninger over oldtidens og middelalderens veje'*, Mette Busch, artikel i *Vejhistorie* nr. 5/ 2002.
- *'Vad og bro i oldtiden'*, Henning Dehn-Jensen, artikel i *Turistårbogen* 1984.
- *'Transport og færdsel på langs og på tværs af de danske vandløb'*, Kirsten-Elisabeth Høgsbro, artikel i *Vejhistorie* nr 9/ 2004.
- *'Færdsel over stenaldersfjorden, Om den ældste vej i Tibirke'*, Mogens Schou Jørgensen, artikel i *Fortidsminder og kulturhistorie* 1988.
- *'Veje, hulveje og vadesteder m.m.'*, Mogens Schou Jørgensen, artikel i *Bevar din arv, Skov- og Naturstyrelsen* 1987.
- *'Vadesteder og broer'*, Ib Varnild, artikel i *Årbog/ Turistforeningen for Danmark* 1964.
- *'Upågtede små mesterværker, Nordsjælland er rig på smukke brokonstruktioner'*, Kirsten-Elisabeth Høgsbro, artikel i *Folk og minder i Nordsjælland*, årg 39, 1984.
- *'Veje og broer i Renaissance'*, Kirsten-Elisabeth Høgsbro, artikel i *Hikuin* nr 18/ 1991.
- *'Gamle broer'*, Arne Schmidt, artikel i *Ingeniørens ugeblad* årg. 19, nr 3/ 1975.
- *'Lidt om landevejsbroer i Frederiksborg Amt'*, S.P. Wilhelmsen og Arne Schmidt, *Frederiksborg Amtskommune, Teknisk forvaltning meddelelser* nr 5, nov. 1974.

Vejledning

- *Danmarks Vej- og Bromuseum*
- *Gribskov Lokalarkiv*
- *Holbo Herreds Kulturhistoriske Center*
- *Frederiksborg Statsskovdistrikt*

Vejby Cykelværksted

1940-1984

Af Ole G. Andersen med forord af Kirsten Jørgensen

Da jeg er vokset op i Vejby, er Cykel Peter en person, som jeg altid har kendt. En meget venlig, hjælpsom og serviceminded person med udtalt lune og godt humør. Vejbyerne satte pris på hans væremåde, og der var altid tid til en sludder på hans værksted. Jeg husker, at man kunne få lappet sin cykel for en femmer, og tilmed var kæden blev strammet og smurt. Cykel- og knallertforretningen med værksted samt boligen lå på Tisvildevej 3.

Desværre blev Peter enkemand tidligt. Allerede i 1972 mistede han sin kone Erna. Ægteparrets søn Ole mødte jeg tilfældigvis efter mange år på kirkegården her i Vejby sidste år, og vi faldt i snak. Efter lidt kontakt på mail sendte Ole en beretning om sin far, og jeg foreslog redaktionen på årbogen, at det kunne blive en lille artikel.

At Cykel Peter var værdsat af vejbyerne oplevedes ved 'Vejby-Aften' i Vejby Forsamlingshus i 1983. Her kårede man ham til 'Årets Vejbyborger', og alle syntes, at det var velfortjent. Hvem der dette år skulle udnævnes var selvsagt en hemmelighed for alle. Overrasket blev Cykel Peter, da han blev kaldt på scenen. Peter havde ellers vægret sig ved at deltage, da helbredet svigtede, men jeg hentede ham og med lidt overtalelse lykkedes det at få ham med til fællesspisningen. Året efter døde Cykel Peter og dermed var en æra slut.

Ole sammen med sin far på trappestenen ved privatboligen. Foto ca. 1950

Kirsten Jørgensen

Cykelmeden i Vejby, Peter Andersen, bedre kendt som Cykel-Peter åbnede første gang døren i sit cykelværksted den 1. april 1940. I årene forud var han blevet uddannet som bilmekaniker i Helsingør og havde også høstet erfaring med at reparere motorcykler, men i slutningen af 1930'erne svandt opgaverne ind og Peter måtte finde noget andet at arbejde med. Det var lidt af en tilfældighed at valget faldt på Vejby, men i sin søgen efter et egnet sted til at åbne et cykelværksted, kom han en dag til Vejby, hvor han faldt i snak med Nils Hansen, som boede på bakken ved Trongården og han mente nok at der var behov for en cykelmed i Vejby. Samtidig var det så heldigt at fru Larsen, som ejede Vejbyhus på Tisvildevej, havde sit udhus til leje. Fru Larsen lejede i forvejen stueetagen ud til Hemmingsen, som drev tøjforretning (Vejby Manufakturhus). Fru Larsen selv boede på 1.sal i ejendommen.

Det første værksted - Fru Larsens udhus. Foto: Begyndelsen af 1940'erne.

Besættelsen og rationering

På en solrig aprildag kun ni dage efter at Peter havde åbnet sit værksted, summede flyvemaskinerne særligt livligt i luften, da han cyklede til Vejby på arbejde. Krigen var begyndt og vareknapheden satte snart ind, men det var alligevel en god og travl tid for den nyslåede cykelmed, også selvom reservedelene var rationerede.

En dag da Peter, som var en stor dyreven, sad og spiste sin medbragte madpakke i værkstedet, kom Hemmingsen ind og da han så at Peter delte madpakke med en mus, som virkede ret hjemmevant, sagde Hemmingsen, at når han en gang blev ejer af ejendommen, ville Peter ryge ud som noget af det første. Sådan kom det ikke til at gå, fordi Fru Larsen levede

mange år endnu og Peter havde i løbet af de første år sparet så meget op at han kunne købe nabogrunden og bygge et nyt værksted med butik, da krigen sluttede i 1945.

Nyt stuehus

Sådan gik endnu nogle travle år med flid og sparsommelighed og i 1948 gik de lokale håndværkere i gang med at bygge et beboelseshus ved siden af værkstedet. Det følgende år kunne Peter og hans kone og deres 1 år gamle søn så flytte ind. På den måde kom Peter lidt på afstand af Hemmingsen, uden dog at miste kontakten med ham og hans aldrig svigtende engagement og interesse for naboernes ve og vel.

'Røvs-kubber'

I begyndelsen af 1950'erne begyndte cyklerne så småt at blive trængt i baggrunden af knallerterne. En knallert dengang var ikke noget færdigt produkt - næh, man monterede en indkøbt motor på et kraftigt cykelstel med forstærket forgaffel, så havde man en såkaldt 'røvs-kubber', som kunne køre ret stærkt. Den første kunde hos Peter, som investerede i et sådant køretøj var den gamle murer fra Mønge, som var med på det nye. Der kom snart nye og forbedrede modeller på markedet og da knaller-ten efterhånden kom til at ligne en motorcykel, som man sagde, blev den hurtigt det foretrukne transportmiddel for unge men-nesker. Men mange var også afhængig af knallerten til at køre på arbejde. En af Cykel-Peters kunder fra Tibirke, en midaldrende mand som arbejdede på stålvalseværket i Frederiksværk, kom en dag ind på værkstedet med sin knallert, som var gået i stykker på vej hjem fra arbejde. Han havde trukket knallerten resten af vejen hjem og for at beskrive alvoren i situationen, sagde han: »Efter jeg kom hjem, sad mor og mig og græd.« Men et af Peters forretningsprincipper var at reparere så hurtigt som muligt, så kunden blev snart glad igen.

Cykel-Peter havde også andre principper han fulgte i sit værk-sted. Det arbejde han leverede og de ting han solgte skulle være

absolut i orden. Det sidste princip han hyldede, var at priserne skulle være lavere end konkurrenternes. Men hans arbejde drejede sig ikke kun om penge. Tit gjorde han arbejdet gratis, hvis det for eksempel drejede sig om at pumpe en cykel eller lignende småtjenester. En af de faste kunder var en dame, som jævnligt kom forbi med sin cykel for at få den pumpet. Selv om dækkene var tyndslidte som pergamentpapir, punkterede hun sjældent, fordi dækkene var meget hårdt oppumpede; så hun kom ret tit forbi og en dag sagde hun til Cykel-Peter: »Ved De hvad hr. Andersen, nu har de været flink at pumpe min cykel gratis gennem de sidste 20 år, så jeg synes at De fortjener en drikkeskilling.« Og så gav hun ham 5 øre ! - Pengene var selvfølgelig mere værd dengang og for en 10 øre fik man trods alt en æske tændstikker.

Peter foran værksted og beboelse ca. 1973

Peter som sjælesørger

Samværet med kunderne var en stor del af drivkraften for Cykel-Peter. Når kunderne kom forbi var det langt fra altid for at købe noget eller få repareret noget, men mere for at få en hyggelig sludder og gerne en bajer. Cykel-Peter kunne stort set snakke med alle, men naturligvis var ikke alle kunder så underholdende som nogle af de skæve typer, der dengang var en del af. En af de hyppigt besøgende på værkstedet var Kristian Kat fra Rågemark. Det var Kristians svigerinde, der havde givet ham det rammende kælenavn. Kristian var en lidt forhutlet landarbejder, hvis gode arbejdskraft var efterspurgt og underbetalt. Men Kristian var godmodigheden selv og når han kom ind på værkstedet, kunne humøret være meget svingende. På de gode dage, hvor han havde været tæt på en tipsgevindst spandt han som en kat, men andre dage var det tydeligt at humøret var på nulpunktet og så kunne Cykel-Peter sige: »Du ser lidt misantropisk ud i dag.« Men når Kristian havde fået lettet hjertet for bekymringerne, så varede det ikke længe førend solen skinnede igen. Det skulle som regel fejres med en porter og en flødebolle. Kristian var også en passioneret bruger af snus. Og da han var ret sparsommelig, kunne sådan en pris snus genbruges ved at spytte den tilbage i æsken efter et stykke tid. En dag Kristian var på besøg kom en anden kunde ind, som også brugte snus. Han kunne se at Kristian brugte snus og han bad ham om at få en pris snus, fordi han selv var løbet tør. Det var naturligvis ikke noget problem og han lånte snusæsken. Lidt efter sagde han de ord, som har brændt sig ind i hukommelsen på de tilstedeværende: »Det var en dejlig saftig snus, du har!«

Kristians første køretøj, som han kørte på i mange år, var en 'røvskubber', som han selv malede flødefarvet og forsynede med transfer-billeder af letpåkledte pin-up piger, hvorsomhelst der var plads. Kristians næste knallert blev en Mobylette, som kan ses på nedenstående foto. Den var dog uden pin-up piger.

Kristian Kat var aldrig kedelig, så derfor var han altid en velkommen kunde. På Kristians gamle dage kom han ikke så tit længere, fordi han var flyttet til De Gamles Hjem i Tisvilde,

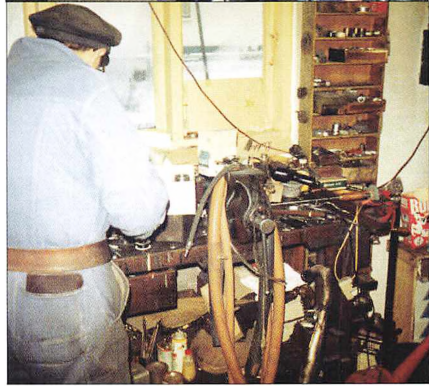

Kristian Kat med Mobyletten og Cykel-Peter

hvor han var lykkelig for at være, fordi han fik den omsorg og pleje, han så rigelig fortjente.

Sommeren på Cykel-Peters værksted var en travl tid med mange landliggere, som det hed dengang, men stress fik Peter ikke. Han arbejdede i sit eget rolige tempo. »Man skal slappe af mens man arbejder«, som han sagde.

Vintermånederne kunne være mere stille og nogle dage jokede Peter med at »i dag har jeg tjent 25 øre«, men så brugte han tiden på at sætte brugte knallerter og cykler istand. På de dage hvor cyklerne blev malet var luften tyk af hygge og cellulosedampe. Når det blev forår gik cyklerne som varmt brød. Kunderne vidste jo at kvaliteten fejlede ikke noget. Det med kvaliteten var i fokus for Peter og derfor bekymrede det ham også at en ældre mand, som havde købt en ny knallert af ham, ikke var tilfreds med farten. Peter holdt ham lidt hen og sagde at han skulle vente på at knallerten blev kørt til. Men lige meget hjalp det, så en dag fik Peter knallerten ind på værkstedet til nærmere eftersyn. Efter loven måtte man ikke pille ved mekanikken for at få knallerten til at køre stærkere, men hvad Peter end gjorde eller ikke gjorde, så blev kunden tilfreds, da han fik knallerten tilbage.

Cykel-Peter på værkstedet i begyndelsen af 1970'erne

Cykel-Peter med sin hund foran værkstedet

Næste gang kunden kom forbi, spurgte Peter om knallerten stadigvæk kørte tilfredsstillende. »Ja,« sagde kunden: »Knallerten kører godt nu, men jeg har fået et nyt problem. Når jeg kører stærkt, er sadlen begyndt at ryste, så jeg bliver gal i knarken.« Det var der ingen som havde forudset, at man kunne blive seksuelt opstemt ved at køre på knallert.

Tiden gik og da Peter gik på folkepension, trappede han lidt ned og koncentrerede sig om salg og reparation af cykler og reparerede kun knallert for de gamle faste kunder. Timingen var perfekt, fordi med motionsbølgen blev cyklen igen mere populær og færre kørte på knallert.

Men efterhånden ville helbredet ikke rigtig være med længe og i sommeren 1984 måtte Peter give op. Efter han døde blev hus og værksted solgt og den nye ejer lejede værkstedet ud til en ny cykelsmed som var der nogle år indtil han blev skilt. Han viste godtnok ikke at han skulle skilles før Hemmingsen fortalte ham det. Men sådan er der så meget.

Cykel-Peter i bankbussen, hvor pengesagerne blev klaret og samtidig fik man en snak med den anden kunde købmand J. P. Hansen

Vejby-Tibirke Selskabet - et kulturhistorisk selskab - har som sit formål at bevare kendskabet til Vejby-Tibirke egnens særpræg og indsamle kunst, litteratur og mediekunst, der er skabt af personer med tilknytning til egnen.

Selskabet er selvejende, oprettet i 1966 af en kreds af personer, der gennem deres tilknytning til egnen enten som fastboende eller som

landliggere har ønsket at gå aktivt ind for selskabets formål.

Selskabet står iøvrigt åbent for alle interesserede, der indtegner sig som medlemmer.

Bestyrelse 2011-2012

Chr. Friis, formand
Søren Nielsen, næstformand
Hans Kurt Jacobsen, kasserer
Inge Læbo, sekretær
Jette Foss
Lis Kofod
Jan Thor Krøyer
Torkil Lund
Annie Prudinsky
Anni Rosenstand

Adresse

Vejby-Tibirke Selskabet
Postboks 21
3220 Tisvildeleje

Telefon og internet

Formanden telefon 4870 8408
Kassereren telefon 4879 5505

friis.laebo@mail.dk
hans.kurt@fibermail.dk

www.vejby-tibirke-selskabet.dk

